

IN DIT NUMMER:

Annemarie Braun
Een beetje over vriendschap

3

Frank Treurniet
'Behoeftte aan vrienden is een drijf

8

Ruim 100 jaar Erasmiaans met pensioen

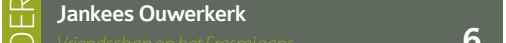
17

EN VERDER:

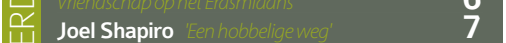
Jan-Joost de Man *Ongeregelgheden in Belfast*

4

Jankees Ouwerkerk *Vriendschap op het Erasmiaans*

6

Joel Shapiro *'Een hobbelige weg'*

7

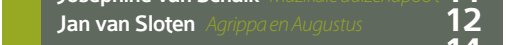
Frederiek Bax en Claire Wagener *'Iemand om altijd op terug te vallen'*

10

Josephine van Schaik *Muzikale duizendpoot*

11

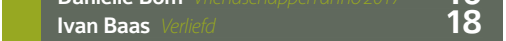
Jan van Sloten *Agrippa en Augustus*

12

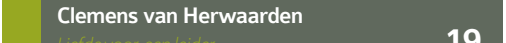
Erasmianae voor het leven

14

Daniëlle Bom *Vriendschappen anno 2017*

16

Ivan Baas *Verliefd*

18

Clemens van Herwaarden *Liefde voor een leider*

19

Idus 2017

20

praefatio

Dit nummer gaat over vriendschap. Met name over schoolvriendschappen. Binnenkort ga ik weer eens naar een Erasmiaans huwelijk: de ultieme vorm. Ooit hadden we in Tolle belege een speciale rubriek voor getrouwde Erasmianen. Op een gegeven moment waren ze op.... Gewoon een kwestie van wachten blijktbaar.

We zijn met het bestuur van Semper Floreat hard aan de slag met het grote vriendschapsfeest, dat we eens in de vijf jaar organiseren in het kader van het lustrum van de school: de reünie. Deze vindt volgend jaar plaats op zaterdag 15 september. Zet deze datum snel in je agenda. Het wordt weer een prachtig programma van oud-leerlingen en (oud-)docenten voor oud-leerlingen. Met voor het eerst Jankees Ouwerkerk als oud-docent. Dat belooft veel moois.

Ik keek en kijk altijd enorm uit naar de reünie. Degenen die je vrienden voor het leven zijn geworden, zie je toch wel. Maar al die anderen... En zouden ze wel komen? We zorgen er uiteraard net als vorige keer voor dat de aanmeldingen op de website komen te staan.

Net als het programma. We stellen jullie suggesties voor bijzondere bijdragen overigens zeer op prijs. Graag met e-mailadres. En die bijdragen mogen alle vormen hebben. Door Tolle belege ontmoeten we veel ontzettend leuke en heel verschillende oud-leerlingen. De diversiteit is zoals jullie kunnen lezen, enorm. De eersten worden nu gevraagd, maar hoe meer we te kiezen hebben, hoe beter. Ik kijk uit naar jullie creatieve voorstellen (taselaarklaas@gmail.com). Kom maar op!

Ik zou daarnaast graag met een leuk team de reünie voorbereiden en de taken op de dag zelf willen verdelen. Dat komt de kwaliteit ten goede en is ook veel gezelliger. Het is tot nu toe altijd gelukt om een clubje te vormen. Dus ik ga ervan uit dat dat deze keer ook weer voor elkaar komt. Het is niet veel werk, maar het moet wel gedaan worden. Het gaat louter om het programma. De huiscateraar van het Erasmiaans neemt de praktische kant voor zijn rekening.

Kortom, dit vriendschapsnummer komt precies op het goede moment. Het is de opmaat voor een vriendschapsjaar dat uitmondt in de reünie. Weer 5 jaar ouder samen op de foto. Ik heb ze nog allemaal. Wat waren we ooit jong.....

Het volgende nummer van Tolle belege wordt het dikke lustrumnummer. We zoeken daar adverteerders voor, want de kosten van dit blad drukken zwaar op het budget van Semper Floreat. Het gaat weer goed met de economie, dus ik hoop op jullie gulle gaven.

_____ door **KLAAS TASELAAR**

Dik en dun

Kennelijk zat hij al op de lagere school bij mij in de klas. Er schijnt een klassefoto te zijn waarop hij voorkomt, genomen in het pre-Erasmiaanse jaar. Iemand torent hoog boven de meester uit. Iemand met een flinke stoppelbaard.

Voor mij was het het laatste zorgeloze jaar. De puberteit was nog ver weg. Huiswerk bestond niet. Het leven was niet veel meer dan een potje paaltjesvoetbal op het schoolplein.

Op onze school werd niet al te ingewikkeld gedaan over de overgang naar het middelbaar onderwijs. Medewerkers van Cito werden tegengehouden bij de dorpsgrens. Alle leerlingen kregen een mavo/havo-advies, behalve de twee die wisten wat een fokschaap was. Die gingen naar het gymnasium.

Enkele maanden later moesten we ons melden aan de Wytemaweg. Twee wereldvreemden in de grote stad. Beiden begonnen aan een indrukwekkende schoolcarrière, hij in 1b, ik in 1c.

In de 3e of 4e kwamen we voor het eerst bij elkaar in de klas. We hadden weinig met elkaar gemeen. Allebei hadden we een oudere zus en een jongere broer, maar dat was het wel. We besloten er het beste van te maken. Voortaan zouden we samen op de fiets de Maas oversteken. Hij, met gevoel voor stijl, in muisgrijze broek en blauwe blazer, ik in weinig glamourous spijkerpak.

Zijn voorkomen hielp hem in de middagpauzes zonder problemen langs de strenge bewakers van de Medische Faculteit. In zijn schaduw probeerde ik mee naar binnen te sluipen om eerst kroketten en later kroketten en bier voor hem te kopen, want zijn portemonnee lag altijd thuis. Geen punt. Later zou hij me terugbetalen. Later.

Zijn “thuis” werd in de loop der tijd tot een partycenter voor Erasmianen. Bij hem kon veel en mocht alles. Saai was het nooit. Hij was een prettige gastheer die borrels serveerde in bierpullen en onvermoeibaar rond ging met bitterballen. Dankzij zijn enthousiaste klasgenoten eindigde de helft van de ballen aan het plafond van de woonkamer, de rest in de zakken van zijn colbert (bal droppen en platslaan, humor...). En bij de afwas waren er muizen. Menig gast verliet zijn huis met een emmer om de nek. Het NS-station, op loopafstand, was plots mijlenver weg.

Als eerste van onze klas haalde hij zijn rijbewijs, als laatste van onze groep zijn eindexamen. Een slak weet meer over de weg te vertellen dan de haas, hield hij ons voor.

Tallose kilometers hebben we samen afgelegd, naar school en terug, naar klassenavonden in Kralingen en Hillegersberg, een enkele keer naar de Sint-Laurenskerk. We werden bijna onafscheidelijk. De dikke en de dunne.

We zien elkaar nog steeds. Heel af en toe. Dan eten en drinken we wat, kletsen we over prostaat, werk en kinderen en eindigen we met het voornemen om snel weer eens af te spreken. Moeten we doen.

hoofdredactie **LEEN BOM**

Het Erasmiaanste kantoor!

Scheer Sanders
advocaten

www.scheer.nl

Geachte redactie van Tolle belege,

Wat een goed werk doen jullie als redactie! ik moet eerlijk bekennen dat de “krant” vaak wekenlang op mijn bureau blijft liggen maar zij verdwijnt nooit on-uitgelezen in het oud papier. Bij binnenkomst natuurlijk even doorheen snuffelen, koppen scannen, regels ziften. En dit keer was dat meteen raak: in de prachtig geschreven, gevoelige jeugdhervorming van Jan-Joost de Man stuit ik op zijn naam: Bos. Ik heb het blad nog enige tijd weggelegd maar het bleef terugkeren: ik weet het antwoord op één van de vragen van Jan-Joost. Daarom bijgaand een korte reactie van mijn kant.

Hij heette Jaap

Vanaf de tweede klas, dat was dus het schooljaar 1960-1961, kregen wij Latijn van de heer Bos die in dat jaar zijn debuut maakte als leraar klassieke talen. Bos was een aantrekkelijke vrijgezel, achter in de twintig. De meisjes zagen hem wel zitten en Bos was niet ongevoelig voor dit ontluikend fruit (hij kon geweldig blozen).

Bos heette Jaap. Dat kwam ik later te weten van een oudere teamgenoot die met hem in een (borrel?-) clubje zat. Dit soort gezelligheid leidde er wel eens toe dat hij – speciaal op maandag – in de ochtend niet erg aanspreekbaar was.

Leraar Bos speelt de hoofdrol in een vrolijke anekdote. Om die te begrijpen moet je weten dat de Rotterdamse zeepfabriek Dobbelman in die tijd vooral bekendheid genoot vanwege de in grote neonletters op de gevel gemonteerde slogan: “Dobbelman – lekker man”.

De bewuste gebeurtenis vond een jaar later plaats

toen ik in de derde klas opnieuw Latijn kreeg van Bos. Het was een klas met een groot aantal zittenblijvers en die waren niet op hun mondje gevallen. Eén van hen was Catie Oberman, een mooi maar ook erg bijdehand meisje. Ze maakte het Bos niet altijd makkelijk. En dus, op zekere dag, kon het gebeuren dat Bos zich niet meer in kon houden en met enige stemverheffing riep: “O.Ber.Man.” Waarop James Oerlemans terugsloeg met: “Lek.Ker.Man.” Die zat!

Bos kreeg een kop als een boei en de klas lag dubbel, Catie gierend boven allen uit.

Ik ben blij dat ik mijn oude leraar Jaap Bos nu in Tolle belege weer terug vind.

GOSWIN ARENDSSEN DE WOLFF
(1959-1965)

PS Ook dank voor de herinneringen aan Tacx, Jansen (Perio was er toen nog niet bij) en Van der Harst (wiens voorganger Wareman meer indruk maakte).

Van een punt naar een lijn

Al meteen bij de eerste les ging het mis. Hij zei: “Je hebt een punt en van daaruit een lijn”. En toen was hij vertrokken, mij achterlatend met de vraag “hoezo een punt, hoezo een lijn?”. Dit was de voorbode van veel onbegrip tussen ons.

door **FRANK ANDRIES**

Dat lag natuurlijk ook aan mij, want al op de lagere school had ik bij de meester een bedrieglijk beeld van mezelf opgebouwd. In schijn meegaand, maar eigenlijk afwerend tegenover iedereen die mijn vrijheid wilde inperken. Mijn opa Tromp was brigadier van politie en tegelijk aanhanger van de sociaal-anarchist Domela Nieuwenhuis. Daarvan zal in mij wel iets doorgesijpeld zijn. Plus dat mijn hele familie uit tamelijk obstinate Amsterdammers bestaat.

Het ging dus mis met die wiskundeleraar. En het lag ook aan hem. Hij had een uitgesproken minachting voor wie de wiskunde niet onmiddellijk begreep. Iets opnieuw uitleggen was er niet bij. In het decembernummer 2016 van Tolle belege roept Hanneke van der Wel (leerling en lerares op het Erasmiaans) de desbetreffende leerkracht in herinnering met de uitspraak: “Volgend jaar, dan leg ik het nog een keer uit”. Dat typeert de man. Evenals de uitspraak die – bij haar keuze voor alfa – aan natuurkundeleraar Willemse wordt toegeschreven: “Ach je bent dom, maar wel lief”. Deze uitspraak had zo van deze wiskundeleraar afkomstig kunnen zijn. Hoe ik dat weet? Omdat toen het moment van keuze voor alfa of bèta daar was, hij in de les een soort rondvraag hield. Op de vraag wie bèta ging doen, hield ik mijn vinger om-

laag. En toen pikte hij mij eruit om, opdat iedereen het duidelijk kon horen, uit te leggen hoe dom ik wel niet was en hoe goed het was dat ik daarom voor de alfa-richting koos.

Ik had de gewoonte om slechte cijfers voor wiskunde en zijn minachting hooghartig weg te lachen. En daar kon hij niet tegen. Zo werd mijn vader op het matje geroepen.

Nou was mijn vader niet iemand met wie ik het in mijn adolescentenjaren voortdurend eens was. Integendeel. Dus was het een volmaakte verrassing dat hij na dat gesprek op de school, tegen me zei dat hij het in dit geval wel volledig met me eens was. “Wat een man!” zei hij terwijl zijn hoofd rood aanliep.

Nou kun je van die wiskundeleraar veel zeggen, maar in mijn geval was zijn manier van doen uiteindelijk succesvol. Ik heb me nooit neergelegd bij het opgelegde stigma en heb gekozen voor een vak waarbij gedegen kennis van de statistiek een belangrijk onderdeel vormde. Maar als ik nog terugdenk aan het moment waarop hij me ooit op de gang staande hield omdat het middelste knoopje van mijn jasje niet dicht was, krijg je achteraf veel meer begrip voor de uitzinnige vreugde bij de opkomst van de Beatles.

colofon

25e jaargang, nummer 1,
september 2017

Tolle belege is een uitgave
van Semper Floreat,
de oud-leerlingenvereniging

Oplage: 1.500

Reacties/rectificaties/kopij:
Leentfaar@erasmiaans.nl

Redactie Tolle belege:
Ivan Baas
Leen Bom, *hoofdredacteur*
Leontien Frenkel
Anouk Riehl
Klaas Taselaar

Bestuur Semper Floreat:
Victor de Jonge, *quaestor*
Nelleke Kruijs Voorberge, *assessor*
Sander van Reedt Dortland, *abactis*
Klaas Taselaar, *praeses*

Ontwerp en vormgeving
TradeMARC design&layout
www.trademarcdesign.nl

Correspondentieadres:
Tolle belege
t.a.v. Ineke Leentfaar
p/a Wytemaweg 25
3015 CN Rotterdam

Bankrekeningnummer:
NL13INGB0002150276
t.n.v. Semper Floreat
De contributie bedraagt
€ 15 per jaar of
€ 10 voor studenten (max. 5 jaar)

Een beetje over vriendschap

Natuurlijk daar gaat het om en daar komt het allemaal in samen! Mijn kantoorgenoot Ivan, redactielid van dit blad, liep een aantal maanden terug mijn kamer binnen met de mededeling dat hij en Klaas, collega-redactielid, tot de conclusie waren gekomen dat het thema van dit nummer op mijn lijf is geschreven. “Het gaat over vriendschap, Annemarie, en als familie-rechtadvocaat kun jij daar natuurlijk heel wat zinnigs over schrijven. Iets leuks over je praktijk en dan doen we er een mooie foto van je bij enzo...”

“Zitten ze zo om kopij verlegen... Ik heb een hekel aan mezelf (verkapt) verkopen”, waren mijn eerste gedachten. Met gepaste tegenzin begonnen de radertjes in mijn hoofd te draaien.

door **ANNEMARIE BRAUN**

Erasmiaans 1990-1996

Mijn middelbare schooltijd is me dierbaar. Ik ben er voor een belangrijk deel geworden tot wie ik nu ben en grijp er nog regelmatig op terug. Maar, eerlijk is eerlijk, het zijn niet in eerste instantie de vriendschappen waar ik aan terugdenk. De middelbare school ging voor mij vooral over de liefde en alle diepe emoties die daarbij kwamen kijken. Bij Nederlands van meneer Overheul en meneer Koster ging het dan ook eindelijk écht ergens over. We hadden het over literatuur en poëzie waarin diezelfde liefde en diepere emoties in overvloed aan bod kwamen.

We lazén:

*Gezwinde grijsaard die op wakkre wieken staag
De dunne lucht doorsnijdt, en zonder zeil te strijken
Altijd vaart voor de wind, en ieder na laat kijken,
Doodsvijand van de rust, die woelt bij nacht, bij dag,*

*Onachterhaalbre Tijd, wiens hete honger graag
Verslokt, verslindt, verteert al wat er sterk mag lijken
En keert en wendt en stort Staten en Koninkrijken;
Voor iedereen te snel, hoe valt gij mij zo traag?*

*Mijn lief, sinds ik u mis, verdrijf ik met mishagen
De schoorvoetige Tijd, en tob de lange dagen
Met arbeid avondwaarts; uw afzijn valt te bang.*

*En mijn verlangen kan de Tijdgod niet bewegen.
Maar 't schijnt verlangen daar zijn naam af heeft
gekregen,
Dat ik de Tijd die ik verkorten wil, verlang.*

Prachtig vond ik het. Natuurlijk wist ik waar het over ging. Dit had ik, bij wijze van spreken, kunnen dichten. Smoorverliefd was ik op P, geen Erasmiaan, die iedere zomervakantie met zijn ouders voor vier weken naar Spanje vertrok. Ik mocht niet mee. Ik moest met mijn ouders en zusjes naar de Provence of Cornwall. Met mishagen verdreef ik daar de schoorvoetige tijd en tobde ik de lange dagen avondwaarts. P's afzijn viel mij bang. Het schoot nooit op en mijn ouders kunnen er nog steeds niet echt om

lachen. Maar goed, P.C. Hooft begreep mij en ik was de heren Overheul en Koster dankbaar.

Met Latijn vertelde mevrouw Jukema over geluk en hoe je dat moest bereiken. Daarover verschilden ik met het thuisfront nogal eens van mening. We lazén onder meer Seneca en hoewel ik mijn bedenkingen had bij wat hij propageerde (meer in het straatje van dat thuisfront dat niet echt stond te juichen om mijn liefde voor P), vond ik het interessante materie. Op zijn minst interessant dat er niet alleen thuis, maar ook in de klassieke oudheid verschillende zienswijzen waren over hoe geluk nagestreefd diende te worden.

Mijn vader is arts, mijn moeder verpleegkundige. Het ging bij ons aan tafel vaak over het ziekenhuis. Ik luisterde dan graag naar de verhalen over de patiënten. Ik wilde in die tijd psychiater worden. Mensen met bijzondere verhalen met mijn kennis verder helpen. Maar hoe de bèta-sectie haar best ook deed; natuur- en scheikunde bij elkaar vond ik toch wat teveel van het goede. Geneeskunde werd het dus niet, rechten wel. Uiteindelijk geen slechte keuze. Wat ik hoopte te vinden in de psychiatrie vond ik in de advocatuur. Verhalen van mensen volop in mijn praktijk en ik mag ze ook nog eens een stukje aan de hand nemen om ze weer op weg te helpen.

In het familierecht dus en daarin gaat het veelal over de liefde, althans over het verbreken daarvan. En het moet hier gaan over vriendschap. Lekker klus heb je me gegeven, Ivan!

Ik moet denken aan de vijf bouwstenen van een goede relatie, zoals omschreven door Alfons van Steenwegen. Die bouwstenen worden in kaart gebracht met de volgende vragen:
– *Kun je jezelf zijn in een relatie?*
– *Kun je je eigen gevoelens uiten en dus laten zien?*
– *Empathie: kun je je verplaatsen in de ander en kan de ander zich verplaatsen in jou?*
– *Intimiteit: is lichamelijk contact tussen jou en de ander onderdeel van je relatie?*
– *Ervaar je voldoende tijd voor jezelf en voor elkaar?*

Bij een scheiding blijkt vaak dat beide partners vinden dat een of meerdere van die bouwstenen zijn beschadigd of nooit voldoende zijn opgebouwd. Dat besef leidt veelal tot verdriet, maar ook tot berusting, zodat het mogelijk wordt om met elkaar van gedachten te wisselen over de gevolgen van de scheiding.

Gelden die bouwstenen ook voor de vriendschap? Nou ja, die laatste twee niet. Ik vind het fijn mijn vrienden af en toe te omhelzen, maar laat het daar dan ook graag bij en zou dat lichamelijk contact geen onderdeel van de vriendschap willen noemen. En als mijn vrienden me erop aan zouden spreken dat ik onvoldoende tijd voor hen heb of dat ze meer tijd voor zichzelf willen, zou ik dat beklemmend vinden of zou ik aan mezelf gaan twijfelen. Hoewel, als je te weinig tijd met een vriend doorbrengt, ga je toch al snel van verwaterde vriendschap spreken. Die eerste

drie bouwstenen daar kan ik nog wel wat mee als het over vriendschap gaat.

Deze exercitie brengt me nog niet naar waar ik wil zijn. Dus mijmer ik verder op weg naar vriendschap.

Mijn liefde voor P duurde lang, wel zes jaar. Van de tweede klas van de middelbare school tot mijn tweede studiejaar. Ondanks dat ik degene was die uiteindelijk een punt achter de relatie zette, heb ik me er lang ellendig over gevoeld. Ik voelde me alleen en wist me daar geen raad mee. Ik wilde verlangen, maar het verlangen was op. Ik had in die periode wel weer graag eens in de klas willen zitten voor een lesje Nederlands.

Mijn moeder zei: “Na dalen komen altijd weer toppen; houd je daar nou maar aan vast”. Haar woorden van toen zijn me nog steeds dierbaar. Ze had gelijk. Het verdriet sleet en ik leerde op mezelf te zijn. Ik leerde zelfs van het alleen zijn te genieten.

*There is a pleasure in the pathless woods,
There is a rapture on the lonely shore,
There is society, where none intrudes,
By the deep Sea, and music in its roar:
I love not Man the less, but Nature more*

Dit is het eerste gedeelte van een gedicht van Lord Byron waarmee Sean Penn's film 'Into the wild' begint (sorry, gevalletje van het boek van Jon Krakauer niet gelezen, maar de verfilming wel gezien; ik realiseer me dat ik daar hooguit alleen bij meneer Osseforth mee weg kom).

En met deze film komt het dan toch nog goed, althans voor dit stukje in de Tolle belege hoop ik.

De film kwam uit in 2007 toen ik net vier jaar in de familierechtpraktijk zat. Bij het zien van de film werd ik vooral geraakt door de vervreemding van de hoofdpersoon, Chris, van zijn ouders, die besloten te scheiden toen hij en zijn zus Carine nog klein waren, maar aan dat besluit nooit uitvoering gaven. Chris en Carine waren eigenlijk hun gehele jeugd getuige van een voortdurende vechtscheiding, die nooit tot een einde kwam, met alle gevolgen van dien.

Ik hoop dat ik in mijn praktijk ouders kan helpen het anders te doen door met hen en -als dat kan ook de kinderen- te praten. Door de ouders te begeleiden in hoe zij als ex-partners verder moeten.

Dat is misschien wat mager en makkelijk, niet? Gelukkig blijkt de film bij nader inzien veel meer verbinding te hebben met het Erasmiaans en mijn schrijfpodracht. De prachtige soundtrack is vrijwel geheel afkomstig van Eddy Vedder van Pearl Jam. Mijn gedachten dwalen af naar de Luxemburgtocht (1993 of 1994?) waarbij de muziek van Pearl Jam nogal bejubeld werd. Koinothrex waarvan ik eerst abactis en later praeses was. Hier durf ik er wel over te schrijven, maar tegenover de buitenwereld maak ik vaak wat omtrekkende bewegingen, vrezend voor

imagoschade. Je hebt toch wat uit te leggen: koinothrex is oud-Grieks voor ‘samen wandelen’ en dat deden we een paar keer per jaar onder leiding van een legatus cartus. Je hoort ze al denken: “In welk parallel universum ben jij opgegroeid en liep Harry Potter ook mee?” Nou ja, jullie weten vast dat het cool was, toch? Dat was het ook!

Chris komt uiteindelijk tot een ontroerend besef: “Happiness is only real when shared.” Voor wie de film nog niet gezien heeft: ga hem alsnog kijken.

Mijn pad komt me nu eigenlijk omgekeerd voor aan dat van Chris. Van versmelting met P naar autonoom zijn, maar niet alleen, want mijn geluk zit hem toch ook in het delen.

Lieve Ivan en Klaas, ik vind het een eer dat ik voor de Tolle belege mocht schrijven. Het voelt zelfs bijna louterend. Ik ken mijzelf weer net iets beter.

Dit stuk is misschien veel te intiem geworden. Houd me heel, denk ik, en daarom wil ik eindigen met één van mijn lievelingsgedichten. Liefde en vriendschap schuren er fijn tegen elkaar aan.

*Voor wie dit leest
Gedrukte letters laat ik U hier kijken,
maar met mijn warme mond kan ik niet spreken,
mijn hete hand uit dit papier niet steken;
wat kan ik doen? Ik kan U niet bereiken.
O, als ik troosten kon, dan kon ik wenen.
Kom, leg Uw hand op dit papier; mijn huid;
verzacht het vreemde door de druk verstenen
van het geschreven woord, of spreek het uit.*

*Menige verzen heb ik al geschreven,
ben menigeen een vreemdeling gebleven
en wien ik griede weet ik niets te geven:
liefde is het enige.*

*Liefde is het meestal ook geweest
die mij het potlood in de hand bewoog
tot ik mij slapende vooroverboog
over de woorden die Gij wakker leest.*

*Ik zou wel onder deze bladzij willen zijn
en door de letters heen van dit gedicht
kijken naar uw lezende gezicht
en hunkeren naar het smelten van Uw pijn.*

*Doe deze woorden niet vergeefs ontwaken,
zij kunnen zich hun naaktheid niet vergeven;
en laat Uw blik hun innigste niet raken
tenzij Gij door de liefde zijt gedreven.*

*Lees dit dan als een lang verwachte brief,
en wees gerust, en vrees niet de gedachte
dat U door deze woorden werd gekust:
Ik heb je zo lief.*

Leo Vroman

Ongeregelde heden in Belfast en de taptoe in Delft

‘Zelden bracht zo weinig humor zoveel onbegrip teweeg bij zoveel toeschouwers.’ Treffender dan aldus, zeer vrij naar Winston S. Churchill, kan ik wat hierna volgt niet samenvatten. Ik besef dat de gevatte woorden van dankbaarheid uit de mond van de knorrige Britse staatsman destijds onder nijpender omstandigheden werden geuit dan ooit in het gezapige Erasmiaans Gymnasium aan de orde waren geweest, aan het begin van de jaren zeventig van de vorige eeuw. Nu zijn ze evenwel geheel op hun plaats, al was het maar omdat wat zich in leslokalen afspeelt niet zelden in termen van oorlog wordt beschreven. Trouwens, qua heroïek deed de hieronder beschreven ‘show’ nauwelijks onder voor de Battle of Britain, althans in de ogen van hoofdrolspelers Ivan, Frank en Jan-Joost.

door **JAN-JOOST DE MAN**

De spreekbeurt Nederlands genaamd ‘Blindenjournaal’, geschreven, geproduceerd en ten tonele gevoerd door deze drie uitgelaten jongelieden, is iedereen allang vergeten. Volgens objectieve maatstaven waarschijnlijk terecht. De staat van continue verwarring die de puberteit met zich meebrengt levert nu eenmaal zelden iets waardevols op. Ik vergeet deze show echter nooit. Doorde-weeks reeds schudden wij de idiosyncratische spitsvondigheden uit onze mouw alsof het een kwestie van ademhalen betrof; deze specifieke opvoering echter, die het begrip ‘spreekbeurt’ naar ongekende afmetingen uitrekte, was in meerdere opzichten een waterscheiding. Dat de eindscore voor alle drie een 7 bedroeg was wel van het minste belang.

Hoe het kwam dat de geplaagde inval-leraar Nederlands, de heer Van Dijk – jong en onervaren, aan één stuk door onbarmhartig getreiterd door de jeunesse d’oré uit Kralingen en Hillegersberg – het de klas toestond in groepjes de verplichte spreekbeurt te houden anders dan als individu, is in de mist van de tijd wegge-gleden. Misschien tijdnood. De consequenties niet goed overzien. Met zijn gedachten al bij een volgende aanstelling, op een andere school vol kwelgeesten. Wellicht waren zelfs plotseling verlichte lesmethoden tot hem gekomen, zoals in die periode aan de orde van de dag waren.

In 1970 regeerde vrijheid en blijheid

immers: het leven was er niet langer, zoals in de voorgaande eeuwen, om de jou tot aan het graf toegewezen sociaal-maatschappelijke plaats te laten innemen, liefst zonder al te veel gemor en met een respectvolle houding jegens de boven jou gestelde. Nee, het bestaan stond wagenwijd open om jezelf te ontdekken, samen met of desnoods ten koste van anderen. Je kon elke rol aannemen waar-toe jouw (op welke wijze dan ook) ver-ruimde geest je in staat stelde. Ook in de klas! Kort gezegd, ga je gang, niemand houdt je tegen; zolang het nieuw is, is het goed. Dat was zo’n beetje de gedachtegang.

Alle standaards sneuvelden, het experiment was de nieuwe norm. Vastgeroeste gewoonten, vooral inzake het respect voor de knevelende autoriteit en verstik-kende conventie, gingen in rook op. Wie was hier nu eigenlijk de baas? Het ant-woord was natuurlijk: niemand, iedereen was de baas over zijn eigen ik. Totale waanzin regeerde hier en daar in het land, dankzij een gratis en universeel toegangs-bewijs tot een duizelingwekkende explo-ratietrip van de grenzen van de geest. Dus óók in het Erasmiaans.

Dat was in een notendop de tijdgeest die de beklagenswaardige Van Dijk aan-trof – bleekneuzig, bebrild, in grijs wan-delkostuum gehuld, de suggestie van een vlassig snorretje, een relikwie uit de jaren vijftig. Hij leek die tijdgeest ogenschijnlijk halfhartig omarmd te hebben, uit een soort instinctief lijfsbehoud. Ja, je moest

wát als docent. Dat uitte zich in een soort wanorde die moest doorgaan voor anti-klassikaal, waarin het ‘eksperiment’ re-geerde, op het randje van anarchie. Vooral bij leraren als de onzekere Van Dijk. Voor de neerlandicus resulteerde een en ander trouwens in een extreem korte carrière binnen de heilige muren, maar dat doet nu niet ter zake.

Modern-progressief als wij voordeden te zijn stelden Ivan Baas, Frank Treurniet en ik de docent Nederlands voor om de spreekbeurt gedrieën – als een soort col-lectief proces – te berde te brengen, onder de overkoepelende titel ‘Blindenjour-naal’. Dat leek ons wel een vernieuwend grapje van voldoende meligheid, en ge-zien het feit dat het op de nationale tele-visie vertoonde ‘journaal voor doven en slechthorenden’ pas in 1979 zijn debuut zag, eentje met geen geringe vooruit-ziende blik.

Van Dijk moet tevens bij zichzelf ge-dacht hebben dat de samengebalde vorm een goedkope kans bood om de ondraag-lijk saaie individuele voordrachten van drie warrige pubers in de klas te omzeilen. Tegelijk was het misschien een aardige didactische nouveauté. Wie weet wat er in ’s mans hoofd omging? Hij stemde toe.

Op het afgesproken tijdstip plaatsten de heren vóór het schoolbord twee aan twee lessenaars bovenop elkaar en bon-den er een doek voor met behulp van wasknijpers. Daarna namen twee van hen

op stoelen achter de stelling plaats. (Aan alles was gedacht!) Nummer drie nam terstond de rol van presentator op zich en kondigde de klas aan dat zij getuige zou zijn van het allereerste tv-journaal voor blinden. Er zou voor de eerste reportage direct (live!) worden overgeschakeld naar Belfast, waar voor de zoveelste keer ern-stige ongeregelde heden waren uitgebro-ken tussen Ierse nationalist en Unionis-ten, oftewel katholieken en protestanten. (Actueel waren we in elk geval.) Over naar Noord-Ierland, hoe is de situatie daar?

Dat was de cue voor de heren achter het doek om het angstaanjagende geluid van ontploffende bommen en herladende karabijnen na te bootsen, alsmede het gevoel van uitzinnige menigten en een nauwelijks verstaanbare verslaggever die een poging deed de grimmige sfeer ter plekke te beschrijven. Een sterk staaltje, met al dat rondvliegend kokend lood. Het leek Johnny the Selfkicker wel tijdens het Boekenbal. Of een wild gedicht van Paul van Ostaijen.

Voor zover de herinnering reikt – we hebben het over bijna een halve eeuw geleden – had het trio vanuit oogpunt van experimenteerdrang slechts een ru-dimentair script tussen de oren, dat ook nog leed onder ongeregelde repetities en constant geschaaf aan de uiteindelijk uit te spreken tekst. Gelukkig schakelde het journaal vrij snel na de gewelddadighe-den te Belfast over naar een luchtiger onderwerp, een verslag van de taptoe in

Delft, ditmaal voor de visueel gehandicapte kijker geloofwaardig muzikaal verfraaid door Ivan Baas. Hij speelde voor zijn leeftijd een aardig deuntje trompet dus dat kwam goed uit.

Luchtig? De taptoe in het Olympisch Stadion te Amsterdam, in juli 1963, was toneel geweest van – bij mijn weten – de eerste demonstratie door proto-provo's tegen het militair-industrieel complex. Een militaire blaaskapel uit Portugal (dictatuur!) op de gastenlijst was de gebeten hond geweest. Door de hoofdstedelijke politie waren rake klappen uitgedeeld jegens de demonstranten. 'Felle botsingen bij de taptoe. Gewonden moesten lang op bijstand wachten', zo kopte het Parool. Die matpartij van zeven jaar eerder lag nog vers in het geheugen van de gymnasiastenteen. Het waren zo'n beetje de eerste opstandige gebeurtenissen in ons land geweest – op het verzet tijdens de bezetting na – sinds het 'steunoproer' in Crooswijk in 1934 dus dat mocht nauwelijks verwondering wekken. Na die ongekende vechtpartij rond de gedenkwaardige taptoe in 1963 zou het immers nog twee decennia lang onrustig blijven in de hoofdstad.

In elk geval, met zijn glimmende blaas-instrument aan de mond marcheerde Ivan door de klas, onderwijl – uiteraard nog steeds onzichtbaar – becommentarieerd door het tweetal achter de 'tv-suggestie', beurtelings een kritische beschrijving gevend van paraderende

muziekkorpsen uit bevriende Europese naties. Het moet een fraai schouwspel geweest zijn, deze evocatie van de recente geschiedenis.

Helaas, aan dit pandemonium maakte de heer Van Dijk voortijdig een einde, waarschijnlijk meer vanwege de onvoorstelbare herrie die een solotrompettist in een muisstille school maakt en des leraars doodsangst voor conrector Van der Velde, dan op basis van een hem langzaam bekruiwend onbestendig gevoel. Een traag opwellend besef dat de voorstelling van de jongelui in het geheel geen spreekbeurt betrof. Nee, zo vatte sluipenderwijs bij Van Dijk post, dit was veeleer een staaltje improvisatietheater, door drie jongelui die te veel naar de Fred Haché Show hadden gekeken. Die zich op deze manier onder de gedegen voorbereiding van een voordracht omtrent J.C. Bloem, Karel ende Elegast of de Modernisten gedurende het Interbellum leken te hebben uit gewurmd.

En nu Van Dijk er eens goed over nadacht leek dat zogenaamde blindenjournalaal meer en meer op... een ordinaire radio-uitzending!

Nooit zal ik het moment vergeten waarop Frank Treurniet en ik, na de 'reactionair-autoritaire' ingreep van Van Dijk, van achter de stellage tevoorschijn kwamen en oog in oog met de klas stonden. Daar staarden pakweg vijftientig gezichten ons aan, geheel blanco, van elke

gemoedsuitdrukking ontdaan. Personen bij wie niets van het cabaretse optreden als samenhangend geheel was binnengekomen en die alle meervoudige dubbele bodems hadden gemist. Klasgenoten die door het verstikte geproest achter het met wasknijpers bevestigde tafellaken misschien wel geen woord hadden verstaan van het gebodene. Ik sluit evenmin uit dat dit de oorzaak was van het feit dat wij eigenlijk niemand hadden horen lachen, behalve onszelf.

Doodse stilte. Op zulke momenten, waarde lezer, worden hechte vriendschappen geboren.

Met z'n tweeën een onverwacht moment van uiterste gêne ondergaan en dat hooghartig het hoofd bieden; dat is zoiets als samen het schuttersputje verlaten zodra het fluitje van de luitenant klinkt. Elkaar nog één knipoog van vertrouwen geven, ten teken van een eeuwige verstandhouding die door niets of niemand verbroken vermag te worden. Tot de dood erop volgt.

Ik ben ervan overtuigd dat het beklinken van een vriendschap tot één moment in de tijd is te herleiden, als een voor altijd bevroren seconde. En wie weet was de voorgeleiding voor het vuurpeloton van die schoolklas wel dat ogenblik. Of een ander, dat ik vergeten ben, dat kan ook.

*Rechts het trio in kwestie ca. 1970.
Ivan Baas, Jan-Joost de Man, Frank Treurniet met enkele bewonderaars.*

Vriendschap op het Erasmiaans

De titel roept twee vragen op: wat is vriendschap en wat is het Erasmiaans? Ik begin simpel: Van Dale, groot woordenboek der Nederlandse taal, zegt over vriendschap: “het zijn van vriend”. Kijk, dat verklaart veel. Dan maar eens opzoeken wat onder “vriend” wordt verstaan: “persoon aan wie men door genegenheid en persoonlijke voorkeur gebonden is”. De laatste twijfels zijn nu weggenomen. Zo bezien moet ik dan voor mezelf maar concluderen dat ik zielig ben, met slechts 3 vrienden uit mijn werkzame leven. Maar als ik de titel zou uitbreiden tot “vriendschap op het Johan de Witt gymnasium en het Erasmiaans”, dan verdubbelt het aantal vriendschappen zich, terwijl ik weliswaar heel lang, maar heus geen 40 jaar op eerstgenoemde school als leerling heb gezeten. Nu wil ik absoluut niet van mij het beeld opwerpen dat ik het op het Erasmiaans niet naar mijn zin heb gehad met de collega’s. Integendeel: wat een plezier hadden we in pauzes, tijdens excursies en ga zo maar door. Ongelooflijk veel plezier, maar mijn invulling van de definitie “vriend” maakt het getal 3. Misschien verklaart de betekenis van Erasmiaans meer? Niet te vinden in Van Dale (valt me eigenlijk een beetje tegen), maar over gymnasium zegt Van Dale: “instelling van voorbereidend voortgezet onderwijs, zesjarige voorbereidingsschool voor de universiteit”. Geen woord over Grieks en Latijn..... Hopelijk geen omen.

door **JANKEES OUWERKERK**
Oud-docent biologie en algemene natuurwetenschappen

Ja ja, vriendschap op het werk, dat komt ongetwijfeld vrijwel overal voor, maar op een school kun je meer kanten op. Vriendschap met collega’s (bij verschillende functies binnen school soms “tricky”), met leerlingen (“not done” volgens de communis opinio), met oud-leerlingen (grensgeval?), of met oud-collega’s (totaal ongevaarlijk).

Natuurlijk, er zijn meer werkomstandigheden waar mensen van allerlei pluimage door elkaar en met elkaar samen zijn in een gebouw. In een ziekenhuis, bijvoorbeeld (en dan stel ik de patiënten op de plaats van leerlingen...) Maar op een school is toch veel heel anders, daarover straks meer.

Vriendschap op het Erasmiaans:

1, dat is de score van mij bij de collega’s. Nu is in 40 jaar Erasmiaans een flink aantal docenten inmiddels doorgeschoven naar de categorie oud-collega’s, maar ook in die categorie blijft de teller steken op 1. De laatste categorie geoorloofde vriendschapsrelaties is die tussen docent en oud-leerlingen. Het wordt eentonig: 1. Overigens heb ik wel ruim 250 vrienden onder de huidige Erasmianen, want aan zoveel leerlingen heb ik dit laatste jaar les gegeven. Over hoe hoog mijn vriendschaps-lat ligt bij de diverse categorieën, ook daarover straks meer.

Eerst iets over de algemene sfeer op het Erasmiaans door de eeuwen heen. Laat ik het als volgt formuleren: toen ik in 1977 de docentenkamer (zo heette die ruimte

toen nog) binnenkwam, was de indeling van die ruimte strak hiërarchisch. Er waren drie grote tafels, met plaats voor 36 docenten. Meer dan genoeg in die tijd. De tafel die het dichtst bij de deur stond, was voor de jonkies, tafel 2 voor de docenten met meer dan 10 dienstjaren (bij wijze van spreken) en de tafel achterin was voor de uitverkorenen. Het voelde, kortom, als een warm bad. Overigens bedoel ik met jonkies docenten met weinig dienstjaren op het Erasmiaans, echte jonkies waren er simpelweg niet. Het was ook de tijd waarin een docent aan een collega vroeg: “waarom groet jij mij niet in de gang?” Antwoord: “waarom zou ik je groeten, ik zie je niet staan”. Weer zo’n warm bad.

Ondanks de kille, meer afstandelijke sfeer zijn er ook toen ongetwijfeld vriendschappen tussen collega’s (en anderen...) geweest, maar veel speelde zich vermoedelijk af buiten school. School was een plaats waar je je lessen gaf, punt. Het woord mentor, bijvoorbeeld, was op onze school nog niet uitgevonden en net als in het circus toentertijd: vangnetten bestonden niet. De school als leerfabriek. En er waren weinig leerlingen (450), zodat een docent tijdens een tussenuur gewoon in zijn lokaal kon blijven zitten. Niet bevorderlijk voor sociale contacten, wel heel fijn, maar dit terzijde (ik doel hier op het in je lokaal kunnen blijven zitten). En sectieruimtes waren er nauwelijks, dus het voert ver om te spreken van totaal isolement, maar het was wel “ieder voor zich”. Geen scenario voor het creëren van

warne collegiale vriendschapsbanden.

Er is mijns inziens nog een belangrijke reden waarom de onderlinge sfeer op school amicaler (sic!) is geworden, amicaler tussen alle groeperingen. Het aantal buitenschoolse activiteiten was toentertijd geringer. Kerstoneel, M&D en de Romereis, dat was het wel zo’n beetje en het is juist de deelname aan / betrokkenheid bij buitenschoolse activiteiten die ertoe bijdraagt dat vriendschappen ontstaan, vriendschappen die, in tijd, school-overstijgend kunnen worden. Sowieso is de relatie tussen (veel) docenten en (veel) leerlingen losser geworden. Leerlingen zien minder op tegen docenten, in de zin dat de docent op een voetstuk staat, niet alleen door zijn almachtige vakkennis, maar ook door het simpele feit dat het om een docent gaat. Anno 2017 telt slechts de almachtige vakkennis die bepaalt dat de docent boven de leerlingen staat. Eigenlijk wel mooi zo. Of is er toch meer?

Dat brengt me bij mijn 250 vrienden. Iedereen, zelfs iedere docent, heeft recht op een aantal eigenaardigheden en bij docenten spelen de aard van de eigenaardigheden en de status van de docent een belangrijke rol bij de wel-of-niet acceptatie daarvan door leerlingen.

Mijn eigenaardigheden:

– *Ik ben een chaooot*

– *Ik ben een ADHD’er avant la lettre (dankjewel Ellen Vernij)*

– *Ik heb weinig geduld met volwassenen*
– *Ik heb wèl geduld met leerlingen en niet zo’n beetje ook*

Ik denk dat vooral dit laatste maakt dat ik het eigenlijk met zo ongeveer alle 8.000 leerlingen aan wie ik heb lesgegeven en/of een einddiploma heb uitgereikt vrijwel altijd heel goed kon vinden. Het zijn de leerlingen die me energie geven in plaats van mijn energie wegzuigen. Klinkt misschien pathetisch of overdreven, maar het is zo. Vaak kwam ik nòg meer hyper thuis dan toen ik ’s ochtends vertrok. Tot schrik van mijn vrouw Bernadette....

Gezien bovenstaande snapt de lezer misschien een beetje waarom ik zeg dat ik 250 leerlingen heb als vriend, want aan zoveel gaf ik dit jaar les. Vanzelfsprekend ligt de vriendschapslat bij die 250 lager dan bij de driemaal 1 uit eerder genoemde categorieën, maar het was zó heerlijk elke dag plezier te kunnen hebben met Erasmianen!

Genoeg zo, anders gelooft echt niemand mijn verhaal meer.

Ooit uitgesproken en door mij omarmd: “Het Erasmiaans Gymnasium is een tweetal scholen, het Gymnasium en het Erasmiaans”. Ben ik het roerend mee eens. Rest de vraag wat Erasmiaans dan is. Ik weet het niet, maar het is mijn vierde vriend die ik in Rotterdam heb leren kennen en voor de volledigheid, de andere drie zijn Ank Groenendijk, Denis Henriquez en Quirijn de Lang (eindexamen 1994).

Joel Shapiro nu

Joel Shapiro in de eerste klas

‘Een hobbelige weg’

Als je begint als verse eersteklasser op het Erasmiaans staat je hele wereld in één klap op z’n kop: niet lang daarvoor was je nog de koning van het schoolplein (en speelde je ook nog echt buiten tussen de middag), was school lekker dicht bij huis en woonden al je vriendjes om de hoek. Nu was zelfs overeind blijven staan al een bijna onmogelijke taak met zo’n grote Kipling op je rug gesnoerd. Alles was nieuw: de lokalen, de leraren, de vakken, maar vooral ook je klasgenoten.

Sommigen kenden elkaar al van de basisschool en waren met elkaar in dezelfde klas geplaatst. Een volstrekt oneerlijke voorsprong vond ik natuurlijk. Veel anderen (onder wie ik dus) moesten helemaal opnieuw beginnen. Dus, hoe doe je dat, nieuwe vrienden maken in een klas met kinderen die je helemaal niet kent? Had je allebei pindakaas op je brood, moest je ongeveer dezelfde route naar school fietsen, of bleek je allebei voor Ajax te zijn, zo was het eerste praatje snel gemaakt en had je snel door met wie het goed klikte.

Tijdens je middelbareschooltijd verander je steeds weer een beetje, je gaat in die jaren andere dingen belangrijk vinden, een hobbelige weg op weg naar jezelf. Onderweg veranderen ook je vrienden een beetje. Soms dezelfde kant op, maar net zo vaak een andere kant op. Zo kon het gebeuren dat sommige vriendschappen hechter werden en dat anderen verwaterden.

Nu waren er ook vriendschappen die -ondanks de chaos van dit alles- altijd goed bleven. Zo had ik een goede vriend op het Erasmiaans, Mark Zaal, met wie ik 6 jaar lang de grootste lol had. We leerden elkaar kennen in ons eerste jaar en maakten van alles samen mee: er samen uitgestuurd worden bij Natuurkunde, samen praatjes maken in het clavighok van Peter Scheurleer, door de stad slenteren tijdens tussenuren, samen op skivakantie (samen met Oscar en Bob). En dan was er soms ook nog dat gevoel op het Erasmiaans, dat iedereen even je beste vriend was. Zo was er de Romereis waar je op de Spaanse

trappen even dacht dat we allemaal voor altijd vrienden zouden zijn. De bondsverkiezingen: met z’n allen flyereren voor jouw eerste keus, Raoul voor Assessor! Kolderdag: dat laatste gevoel van saamhorigheid en het besef dat iedereen toch weer een andere kant op ging (en de meesten nog geen clue hadden waarheen...). Dat gevoel dat je op het Erasmiaans had wanneer je ‘s ochtends de klas binnenstapte en je je op een gekke manier toch wel erg thuis voelde tussen al die andere jongens en meisjes. Het gevoel dat hoort bij vriendschappen die ontstonden op het Erasmiaans blijft onveranderlijk, je hebt samen wat bijzonders gedeeld en dat merk je zelfs als je elkaar later nu nog wel eens tegenkomt.

door **JOEL SHAPIRO**

'Behoefte aan vrienden is een drift'

Aan het eind van de zomer 1968 moest ik mijn horizon gaan verleggen. Weg uit het dorp van mijn jeugd, Blijdorp, een middenstandswijk in Rotterdam-Noord. Daar had ik Daltononderwijs gevolgd op de Prof. Dr. Casimirschool in het houten noodgebouw aan de Noorderhavenkade, waar ik geboren ben. Pas in de laatste week van de vakantie vatte ik de moed op met mijn vriend Richard de Groot op de fiets het toekomstige strijdtoneel aan de Wytemaweg te verkennen. De griezelige inauguratie op het Erasmiaans had ik weten te ontlopen door een logeerpartij bij oud-tante Bets in Amsterdam: twee leerzame ontdekkingsweken waarin ik anoniem door de grachtengordel struinend mijn puberbrein verlekterde met fantasieën over vleselijke genoegens, aangewakkerd door weinig verhullende minirokjes en jurkjes in de zonnige hoofdstad. Mijn moeder had de honneurs waargenomen. Haar verhalen, onder meer over een jongetje met pagekapsel in Engels matrozenuniform (bleek later ene Maurits te betreffen), hadden me de toch al nauwelijks aanwezige moed in de schoenen doen zinken. Nog slechts één weekend scheidde mij van deze vijandig ogende nieuwe bakstenen omgeving. Je hebt van die kinderen die iedere uitdaging enthousiast aangaan en overal kansen zien, ik daarentegen rook instinctief onraad en ontwaarde in de toekomst vooral gevaar. Kortom, ik zag er huizenhoog tegenop. Richard bood een beetje houvast, hij ging ook naar het Erasmiaans, ik stond er niet helemaal alleen voor, ik had een vriend.

door **FRANK TREURNIET**

Erasmiaan, lichting '68

1968 was het jaar waarin de Mammoetwet in werking trad, waarbij selectie voor de middelbare school mede werd gebaseerd op de uitslag van de Citotoets. Colportage van het Erasmiaans zorgde ervoor dat niet minder dan 5 leerlingen uit mijn klas naar dit gymnasium vertrokken, een unicum voor de Casimirschool. Ondanks mijn goede Citotoets had ik er weinig vertrouwen in dat mijn talenten in een brugklas herkend zouden worden, daarom leek instromen zonder selectie op het hoogste VWO-niveau mij wel zo'n makkelijke route. Met mijn medebollebozen Loes van de Ploeg, Jenneke Avis, Rob Korenhof en Richard kon ik het wel aardig vinden. Met de beide jongens had ik vriendschappelijk opgetrokken, avonturen in de buurt met Richard, voetballen met Rob. Loes kende ik als dochter van een goede vriendin van mijn moeder en Jenneke was haar vriendin.

Door de groei van mijn testikels en de stijging van het testosterongehalte waarmee dat gepaard ging, waren mijn interesses in de 6e echter af gaan zakken en zocht ik voorzichtig contact met iets rijpere jongens en meisjes die al over waren gegaan tot het consumeren van hun driften, zoals Frans, die experimenteerde met een nog jonger buurmeisje en op schoolreisje vree met Carla, die mij ook vlinders in de buik bezorgde.

Diepgewortelde verlegenheid

Zo betrad ik die eerste dinsdag de nieuwe school, vol relationele ambities, openstaand voor een nieuwe peergroup, maar slecht geëquipeerd voor gedroomde heldendaden, met drempelvrees en zonder veel succes strijdend met diepgewortelde verlegenheid. Mijn lagere school lag achter me, de vriendjes die naar andere scholen gingen zag ik (bijna) nooit meer,

Rob en Richard bleef ik niet echt trouw, ik trok meer naar andere klasgenoten, daar stuurden mijn hersenen me naar toe. Niets menselijks bleek mij vreemd, mijn vriendschap was niet veel waard.

De mens heeft zijn mond vol over liefde en vriendschap, dáár gaat het in het leven om; een fraaie illusie, zoals het Goede Doel zong. Teleurstelling en verraad in vriendschap en liefde, het zit in vrijwel alle literatuur, zoals in 'Brideshead Revisited' van Waugh en 'Bij Nader Inzien' van Voskuil, om twee van de weinige boeken te noemen die ik uitgelezen heb. Op voorhand kan ik zeggen dat er twee oplossingen voor de valkuil van te hoge verwachtingen zijn. De eerste is het bezit van een optimistische inborst zonder al te veel kritisch vermogen, de tweede, beter passend bij mijn zwaarmoedigheid, het temperen van onrealistisch hoge verwachtingen van relaties op basis van een plausibele analyse van menselijk gedrag.

Natuurlijke selectie

Hiermee wordt het tijd voor een natuurwetenschappelijke update over gedrag voor de mensen onder ons. Wij en ons gedrag vormen één van de actuele uitkomsten van ongeveer 4 miljard jaar natuurlijke selectie. Een levend organisme is een organisatievorm van materie met een complex samenspel van chemische reacties. Natuurlijke selectie is een eenvoudig ongericht proces waarbij ieder organisme dat zich voortplant zijn genetisch materiaal in een levensvatbare variant een generatie verder helpt.

Bij zoogdieren ontwikkelt zich in de baarmoeder in hoog tempo uit een enkele bevruchte eicel een lichaam bestaande uit vele, met verschillende organen gevulde cellen, waarbinnen van alles gebeurt.

Die cellen hangen met elkaar samen, communiceren via directe en indirecte verbindingen, en reageren op allerlei boodschappen die hun via de bloedbaan en extracellulaire ruimte bereiken.

De mens hoort bij de organismen die zijn uitgerust met een centrale regelkamer, het centrale zenuwstelsel, hersenen en ruggenmerg. De hersenen vormen met de rest van het lichaam een machine die is samengesteld op basis van een genetische code, en werkt op glucose en zuurstof, een chemisch proces als een ander, zoals de grote Nederlandse schrijver filosoof W.F. Hermans al schreef. De hersenen werken autonoom, worden niet aangestuurd door een externe instantie, zoals een geest of ziel. Er is geen ego de baas van de hersenen, het 'ik'-gevoel is slechts een product van hersenactiviteit. Dat voelt intuïtief niet zo, deze 'ik-illusie' lijkt reëel.

Via chemische processen worden in de hersenen informatie en prikkels verdeeld over evenwichtschalen, de uitkomst van die weging noemen we keuzes. In de anatomie en fysiologie van de hersenen zitten beslissbomen, algoritmes ingebakken, die generatie na generatie hebben bewezen organismen te kunnen laten opgroeien tot de reproductieve leeftijd, waarmee ze de continuïteit van een genetische code bewerkstelligen. In de loop van een leven worden de beslissbomen aangepast door structurele en functionele veranderingen die binnen de hersenen plaatsvinden, deels door gecodeerde rijping, deels teweeggebracht door ervaringen, informatie die ons via de zintuigen bereikt; dat laatste proces noemen we conditionering. De 'beslissingen' die de hersenen maken zijn de gangmakers van de lichaamsactiviteiten die we kunnen samenvatten onder de noemer 'gedrag'.

We constateren dat hersenen dit allemaal doen, maar alle neurowetenschappers ten spijt hebben we geen flauw idee hoe dat kronkelige brein hem dat flikt en misschien krijgen we dat wel nooit. Hoe informatie opgeslagen wordt, waar en op welke wijze informatie geselecteerd wordt en hoe informatie uit de hersenen en de externe wereld op het beeldscherm en uit de luidspreker komt, die wij bewustzijn noemen? We weten het niet.

Om verder te komen, moeten we werken met simpele modellen gebaseerd op analogieën, denk aan wekkers, tijdschakelaars, thermostaten, balansen, springveren, versterkers en dempers. Zonder gangmakers zouden we niks doen. Iedere dag zien we wat mensen zoal niet willen en doen, daarom moeten in ons brein in aanleg (drijf)veren, behoeftes, aanwezig zijn, veren die steeds verder gespannen worden als aan die behoeftes niet wordt voldaan. Die gespannen veren zetten ons aan tot handelen, ze drijven ons, het zijn de natuurlijke driften. Na het eten zijn we voldaan, de veer is ontladen. Na verloop van tijd raakt onze brandstof weer op en begint de veer op spanning te komen, we krijgen trek en gaan op zoek naar eten. Hoe langer we niet gegeten hebben, des te strakker de veer, hoe meer gepreoccupeerd we met voedsel raken. Uiteindelijk doen we een moord voor een maaltijd.

Je kunt eten vervangen door sex, games of morfine, het mechanisme blijft hetzelfde. Driften, verslavingen, het is één pot nat, we zijn er alleen in wisselende mate mee behept. Daar komt bij dat gedrag dat het beloningscentrum activeert, bekrachtigd wordt, zodat wanneer zich een volgende gelegenheid voordoet, de keuze voor datzelfde gedrag voorrang krijgt, behoefte wordt hunkering. Omgekeerd wordt gedrag vermeden na een negatieve ervaring. Zo slijten de vaak begane paden in de hersenen diep in. Behoeftes aan vrienden is ook een drift.

Weergaloze taalfunctie

Ik ontkom in dit betoog niet aan een enkel woord over taal, misschien wel het meest succesvolle product van ons brein. De taalfunctie maakt een informatieoverdracht tussen soortgenoten mogelijk, die zijn weerga op deze planeet waarschijnlijk niet kent. Voor álles hebben we één of meer woorden, ook voor ons gedrag. Deels omvatten die heel concrete zaken als slapen, eten en neuken, deels echter heel abstracte begrippen als goed, slecht, schuld, geweten, liefde, haat en vriendschap. Hier ligt de kloof tussen menswetenschappers en natuurwetenschappers. Volgens laatstgenoemden zijn gedrag en dus ook moraal als hiervoor beschreven natuurlijk geselecteerd, erfelijk, en in veel diersoorten en bij alle mensen op hoofdlijnen gelijk, het gevolg van autonome, geconditioneerde chemische processen en algoritmen in het brein. Een bepaalde input levert een in theorie voorspelbare uitkomst op, waarbij alleen statistische variaties in de onderliggende chemische processen

een zekere spreiding kunnen veroorzaken. Van zaken als vrije wil en schuld kan geen sprake zijn, abstractie dient vermeden te worden.

De klassieke menswetenschappen daarentegen verheffen door de mens ontwikkelde, natuurlijk gedrag beschrijvende abstracte begrippen tot concrete entiteiten waaruit door een vooronderstelde niet-stoffelijke kern, noem het ziel of geest, vrijelijk gekozen kan worden. Deze ‘ware ik’ gebruikt het lichaam slechts als tijdelijke verblijfplaats, waarbij de relatie met de hersenen wat vaag is. Het brein wordt op één of andere manier door deze ziel bespeeld. Vier eeuwen verlichting hebben vele verhelderende ontdekkingen opgeleverd en modellen waarmee vrijwel alles wat op aarde plaatsvindt, begrepen kan worden. Desondanks worden deze materialistische verklaringen door mens en maatschappij nauwelijks overgenomen, het overgrote deel van de wereldbevolking voelt zich meer thuis in simplistische, antropomorfe, niet stoffelijke en vooral feitenvrije overtuigingen.

Taal is ook voor natuurwetenschappers onontbeerlijk, maar glibberig gereedschap. Natuurlijke selectie mag dan een doelloos en zinloos proces zijn, er is niets interessanter dan op basis van de kennis van nu het verloop van de evolutie te reconstrueren. Daarbij wordt ook het menselijk gedrag op de snijtafel gelegd, waarbij theorieën worden geformuleerd over het selectievoordeel van allerlei ‘karaktereigenschappen’. De aanhalingstekens illustreren hoe moeilijk het is abstractie in taalgebruik te vermijden.

Van speelkameraad tot boezemvriend

Laten we ons eens aan een oppervlakkige evolutionaire beschrijving van vriendschap wagen.

Volgens de gedragsleer is hechte omgang met soortgenoten een succesformule voor overleving, van speelkameraad tot boezemvriend. Contact dat in ons brein een prettig gevoel, beloning geeft, zullen we nastreven, maar op welk moment we dat contact vriendschap gaan noemen, ligt niet vast, daar bestaat geen concreet criterium voor. Wanneer wordt een klasgenoot een vriend? De één noemt iedere kennis een vriend, de ander heeft er één of geen. Mensen zijn individualistische sociale dieren, als kind volledig afhankelijk van volwassenen, samen sterker en in wisselende mate gedreven om de top van de pikorde te bereiken, teneinde de meest geschikte seksuele partner te veroveren, aanvankelijk onbewust, maar toch. In deze queeste zoeken we reisgenoten, maatjes, om mee te sparren, ons aan te spiegelen, aan te meten, ter bescherming tegen de boze buitenwereld, die we samen veilig gaan ontdekken, en, meer algemeen, om ons leven te verrijken en draaglijk te maken.

Keuze van de hersenen

Met wie je in een bepaalde levensfase bevriend raakt is een keuze van de hersenen uit de mensen die

toevallig op je pad komen, het lijkt gewoon te gebeuren. Pas achteraf vraag je je weleens af wat je nou in dat meisje of die jongen zag. Als peuter, kleuter en op de lagere school leven we in Nederland veelal in een vrij homogene sociale omgeving, rangen en standen spelen aanvankelijk niet zo’n rol, maar de sexen daarentegen splitsen zich al snel op, we zoeken gelijken, hetgeen ook het politiek correcte mengen van culturen niet bevordert. In het begin is het vooral samen spelen, met poppen of trein, buiten, of doktertje, later sporten en kattenkwaad uithalen, experimenteren. In de loop van de lagere school groeit er bewustwording, je ontwikkelt inhoudelijke voorkeuren, krijgt een hekel aan bepaalde types, er ontstaan groepjes, die op meer of minder gespannen voet met elkaar staan, en uiteindelijk doet de geslachtsrijping haar intrede met alle gevolgen van dien.

Taal en cultuur als hoofdmoot

Afijn, september ‘68 bezat ik veel van deze relativerende ideeën nog niet. Die werden op het Erasmiaans ook niet gedoceed, het was een echt gymnasium, taal en cultuur vormden de hoofdmoot. Onze biologieleeraar Backhuys was een aimabele man, maar zijn voorkeur voor landslakken boven DNA, evolutie en gedragsleer leverde geen bruikbare inzichten over de invloed van natuurlijke selectieprocessen op de groepsdynamiek in het algemeen, en mijn gedrag en positie in het bijzonder. Als gezegd was en ben ik een gemankeerd α -mannetje, ambitieus, maar geremd uit angst om te blozen en bang om afgewezen te worden. Zelfs al zouden mijn pogingen om in de rangorde van de klas te stijgen door op te vallen met mijn uiterlijk, sportprestaties en humor resultaat hebben opgeleverd, ik zou de laatste zijn geweest die het doorhad en er niet van profiteren.

Ik ging om met de ogenschijnlijk meest vooraanstaande klasgenoten als Thijs Jansen en Ivan Baas (voor hem heb ik altijd een zwak gehad) maar met Jan-Joost de Man, voor zijn beste vrienden Joost, had ik door de jaren heen de meeste affiniteit. Wij deelden humor, interesses, de tv-programma’s van de vorige avond, in toenemende mate alles wat zich in de klas en op school afspeelde en niet te vergeten zelfspot en relativeringsvermogen (uitingen van het beruchte minderwaardigheidscomplex).

Uiteindelijk trok ik gezellig op met ongeveer tien jonge heren en dames. Wij vormden overdag in wisselende samenstellingen elkaars publiek. Buiten schooltijd zag ik vrijwel nooit iemand van deze vrienden, en dat was volgens mij niet uniek.

Les in sociale contacten

In 1972 kreeg ik een belangrijke les in sociale contacten. Ik ging met de hakken over de sloot over naar de 5e, terwijl belangrijke vrienden als Jan-Joost, Ivan en Mary Westerduin bleven zitten, om nog maar te zwijgen over de jonge vrouw aan wie mijn hersenen het grootste deel van hun dagelijkse activiteit ver-

Moment van rust tijdens een van de roemruchte Paastochten van wandelvereniging Koinothrex in een niet nader te herleiden Nederlands bos, begin jaren zeventig. V.l.n.r. Piet de Bos, Rob Korenhof, Jan-Joost de Man (in de bontjas van Mary Westerduin), Teddy de Gruijl, Frank Treurniet. De wedervraag (op dag één) van de patatkraamhouder op de bestelling ‘één patat met’ luidde ‘met of zonder?’, welke bagatel een hele week voor huilbuien van de lach zou zorgen.

spilden: Teddy. Een verliefdheid te groot om met een serieuze veroveringspoging in de waagschaal te leggen. Zij bleef voor de tweede keer in de 3e zitten en ging van school.

De omgang met de oude vrienden bleef, maar werd toch veel minder hecht. Uit het oog, uit het brein zal ik maar zeggen. Het duurde even voor ik mijn draai met andere klasgenoten gevonden had, Jan Okkerse en Jaap Krulder waren ook aangenaam gezelschap, maar wel heel anders.

In 1974 was het gelukkig afgelopen, al was de 6e klas door de Romereis een stuk hechter en gezelliger geworden en mocht ik als chaperonne met Jenneke Avis en Zsoka Bonta onverwacht een genoeglijke Rail Europe-trip beleven.

Afkomst, rangen en standen

De overgang naar de universiteit is weer zo’n vriendschapbepalend moment. Schoolvrienden waaieren uit naar verschillende studies en verschillende universiteiten en worden lid van verschillende studentenverenigingen. Afkomst, rangen en standen spelen bij die keuzes en de gevolgen voor vriendschappen ineens een grote rol. Je verliest elkaar uit het oog.

Wat rest? Met Jan Okkerse bridge ik in het seizoen nog iedere twee weken en Loes van de Ploeg zie ik met enige regelmaat via andere kanalen. Wellicht was ik verder bijna nooit meer iemand uit mijn ‘gelukkige’ schooltijd tegengekomen, ware het niet dat ik na mijn terugkeer in Rotterdam in 1977 Joost de Man in het bruisende nachtleven tegen het lijf liep. Het klikte meteen weer en wat mij betreft zijn we tot de dag van vandaag beste vrienden.

Ik heb getracht het fenomeen vriendschap te analyseren, enerzijds de natuurlijke drijfveren en hoe die in het brein werken, anderzijds de dagelijkse praktijk in verschillende levensfasen. Uiteindelijk is de constatering dat ons gedrag de uitkomst is van natuurlijke selectie geruststellend. Darwin zei het al: ieder vinkje zingt zoals het gebekt is, het arme dier kan er niets aan doen. Geen vrije wil, niet omdat een God alles bestiert, maar omdat chemische processen de keuzes bepalen. Velen vinden dit een griezelig idee, maar ik kan prima leven in het besef dat ik niet méér ben dan het resultaat van een naar menselijke maatstaven eindeloos, bovendien stuurloos natuur-experiment, en dat doet helemaal niets af aan het plezier dat ik beleef in het gezelschap van vrienden en vriendinnen.

‘Fijn om iemand te hebben op wie je altijd kan terugvallen’

Net na het eindexamen en na weken van werken en feesten hadden ze nog heel even tijd voor een blik op hun vriendschap: Frederiek Bax en Claire Wagener. Al vriendinnen ver voor het Erasmiaans. Een vertrouwd straatbeeld dat nu voorbij is: samen fietsend met schooltas/hockeystick/gitaar.

door **ANOUK RIEHL**

F: ‘De Tolle belege... ik weet dat het blad bestaat, want toen ik het lustrum voor de Bond organiseerde heb ik alles overhoop moeten halen om mensen te vinden. Ik begon met niets, want de vorige lijst was zoekgeraakt. Ik heb zelfs via de LinkedIn van mijn moeder naar mensen moeten zoeken.’

C: ‘We kennen elkaar van de basisschool. Vanaf groep 5 zaten we bij elkaar in de klas, maar we kenden elkaar gek genoeg niet van de straat.’

F: ‘Ik was veel op het pleintje, maar jij niet. Toen wilde ik gewoon niet met jou spelen.’

C: ‘We hadden ook met elkaar gitaarles. Dat hebben we twee jaar samen gedaan, in de eerste en tweede klas van het Erasmiaans. Moesten we met die gitaar naar school fietsen, echt zo afschuwelijk. De les was een half uur na school, dus dat was makkelijker dan op en neer fietsen.’

F: ‘Liepen we met die gitaar door de gangen, Claire was bijna net zo groot als die gitaar. We hebben samen ook een keer een optreden gedaan, dat was echt heel gênant.’

C: ‘Op het Erasmiaans zaten we de eerste drie jaar bij elkaar in de klas. Je wordt in de eerste ingedeeld op je omgeving. Daarna hadden we ongeveer hetzelfde pakket totdat Frederiek op een gegeven moment natuurkunde eruit had gedaan.’

F: ‘Toen kwamen we ook nog bij elkaar in het hockeysteam. We hebben heel lang samen naar school gefietst. Toen we niet meer bij elkaar in de klas zaten werd dat minder. Na school spraken we ook niet zo vaak af, daar heb je eigenlijk geen tijd voor.’

F: ‘Vriendschap was vooral in het begin heel

belangrijk. Het is namelijk best wel eng als je naar de middelbare school gaat, alles is zo groot. Als je dan tenminste iemand hebt met wie je kan fietsen, voelt dat fijner. In de klas maak je wel snel nieuwe vrienden, maar het is fijn om één iemand te hebben op wie je altijd kan terugvallen. Wel zat mijn oudste zus toen in de zesde en dat vond ik natuurlijk heel cool. Zij vond het best leuk dat ik er was, maar op een gegeven moment toch ook wat minder. Claire is iemand die sowieso heel veel van me weet. We hebben later veel dezelfde vrienden gemaakt, dus zo blijf je ook bij elkaar. We vinden ook wel dingen vervelend van elkaar. Die weten we ook en dat zeggen we gewoon. Claire is bijvoorbeeld heel irritant als ze dronken is.’

Het gesprek dwaalt af naar schoolfeesten, hoe om te gaan met identiteitskaarten en de vakantie op Cherso, waar ongeveer alle eindexamenklassen van Nederland waren.

C: ‘Ik vind vriendschap heel belangrijk. Ik voel me rot als we ruzie hebben. Dat hebben we bijna nooit, dat was alleen om kleine dingen in de onderbouw. In de bovenbouw ging het om een jongen. Het was niet echt ruzie, maar een beetje moeilijk allemaal. Maar dat is ook weer goed gekomen.’

F: ‘Het was mijn allerbeste vriend, maar boeit allemaal niet meer.’

F: ‘Voor mij betekent het ook veel. Het Erasmiaans heeft daar eigenlijk niet veel aan toegevoegd. Ik voel me wel heel erg thuis bij ons op school, er hangt een hele fijne sfeer. We hebben

eigenlijk één grote vriendengroep. Omdat iedereen gymnasium doet en iedereen een beetje nerd is, is het niet erg als je hele hoge cijfers haalt of als je beter je best doet dan de rest. Er zijn veel verschillende mensen, maar niemand valt ergens buiten.’

C: ‘Er is wel iets geweest in de onderbouw, dat ging om een meisje, dat zich buitengesloten voelde. Daar zijn veel gesprekken over gevoerd onder begeleiding van school. En dat is toen helemaal uitgepraat.’

En vriendschappen met docenten?

F: ‘Jazeker, dat komt wel heel erg door de Bond: ik moest veel overleggen met mevrouw Groenendijk. Als ik haar later tegenkwam op de gang maakten we altijd even een praatje. En meneer Melsert, die was onze begeleider van de Bond, met hem heb ik ook een goede band. Op het laatste schoolfeest heb ik alleen maar gratis muntjes van hem gekregen. En natuurlijk meneer Ouwerkerk. Dat zijn allemaal docenten die oprecht geïnteresseerd zijn in jou en je familie. Ik had ook een docent die ik al een beetje kende voordat ik op school kwam en die heeft

mijn broer en zussen ook in de klas gehad. Hij kwam naar me toe op de laatste schooldag en vertelde dat hij voor het eerst een Baxloos tijdperk tegemoet ging... Terwijl je in het begin al die docenten eng vindt’.

C: ‘Ik ben niet erg bevriend met docenten, al vind ik ze wel heel aardig hoor. Met één docente heb ik wel meer contact, maar die woont achter ons en kent mijn familie ook goed. Maar de meeste docenten heb ik nooit langer dan een jaar gehad, vooral de laatste twee jaar kreeg ik alleen maar nieuwe docenten’.

F: ‘Na de diploma-uitreiking in Doelen gaan we samen nog een opera zingen met dertig anderen voor het afscheid van meneer Ouwerkerk. En we hebben nog een liedje voor hem als verrassing’.

C: ‘Komend jaar gaat het wel moeilijk worden om elkaar te blijven zien, want Fré gaat naar Groningen en ik ga naar Delft. Hopelijk blijven onze ouders in Rotterdam wonen, dan komt het wel goed. Of we gaan face-timen ofzo’.

F: ‘Ik ga international relations and international organisations in Groningen studeren. Dus Claire, als ik later de politiek in ga, kan je in ieder geval op me stemmen!’

Josephine van Schaik,
eindexamen 2012

Muzikale duizendpoot

In onze zoektocht naar oud-Erasmianen die een artistieke kant op zijn gegaan, belandden wij bij popmuzikante Josephine van Schaik (eindexamenjaar 2012). Josephine is na het Erasmiaans naar het conservatorium in Amsterdam gegaan. Nu geeft zij zanglessen, schrijft songs voor reclames, zingt en speelt gitaar in twee bands én maakt artwork. Een muzikale duizendpoot.

door **LEONTIEN FRENKEL**

Hoe ben jij tot de keuze gekomen om muzikant te worden?

“Lange tijd had ik in mijn hoofd dat ik dokter wilde worden, of psychiater. Daarom heb ik ook gekozen voor het profiel Natuur en Gezondheid. Pas de laatste twee jaar op school kwam ik erachter dat ik toch graag iets met muziek wilde doen. Ik nam mij voor dat, mocht ik het conservatorium niet halen, ik alsnog geneeskunde zou gaan studeren. Zo ver is het niet gekomen, ik kan me nu geen ander leven meer voorstellen dan dat van muzikant”.

Wat heb jij tijdens je periode op het Erasmiaans gedaan aan muziek?

“Behalve de muzieklessen in de eerste klas heb ik het vak niet verder gevolgd op school. Ik ben vooral zelf liedjes gaan schrijven. Samen met Lily van Leeuwen die twee klassen boven mij zat, ben ik de M&D-avonden gaan organiseren. Ik vond het leuk om dat te doen, samen met anderen die ook aan muziek deden. Om zelf met muziek bezig te zijn en andere mensen voor muziek te interesseren. Lily was altijd al betrokken bij culturele activiteiten. Samen met Pluck Venema, een meisje uit mijn eigen jaar dat veel bezig was met theater en muziek, heb ik dat van Lily overgenomen. We zijn M&D-avonden gaan organiseren en hebben de Battle of the bands erbij bedacht. Dat was best een succes. Op de M&D-avonden hadden we muziek, maar ook theater en sketches, bij de Battle of the bands was er alleen muziek. Meneer Van Brugge, docent Nederlands, heeft onze ideeën ondersteund. Hij heeft zelf ook opgetreden op deze avonden, als basgitarist in een band met leerlingen”.

Maak je nog steeds muziek met vrienden van het Erasmiaans?

“Nee, met een paar mensen heb ik wel in een bandje gezeten voor een M&D-avond, maar die

sprek ik eigenlijk niet meer. Ik mocht meezingen in het bandje van Lily en Jurriaan Meijboom. Ik keek tegen hen op, zij zaten al in een band. Omdat ze twee jaar ouder waren kon ik hen niet echt mijn vrienden noemen, maar ik vond ze wel heel interessant. Ik zat pas in de tweede en dat ik mee mocht doen was een huge deal. Ik weet nog dat we een keer gingen repeteren bij iemand thuis en dat zij allemaal biertjes aan het drinken waren. Dat deed ik toen nog helemaal niet, maar ik voelde me heel cool.

De laatste twee jaar van school was ik vooral in mijn eentje bezig met muziek. Eerst speelde ik wat covers met mijn toenmalige vriendje Mitchell van der Hoeff. Hij speelde gitaar en ik zong. Later ben ik zelf gitaar gaan spelen. Dat deed ik al langer, maar in de eerste twee jaar op school durfde ik dat niet zo goed. Je denkt dat je niks kan, als pubermeisje...”

Wat heb je precies gedaan aan het conservatorium?

“Aan het conservatorium in Amsterdam heb ik een bachelor Pop gedaan, een vierjarige opleiding. Het eerste jaar maakte ik lange dagen met veel theorie, solfège en leerde ik hoe je met muzieksoftware dingen kunt opnemen en kunt mixen. Allemaal vrij technisch. Daarnaast had ik zanglessen, privé en in een groep. Ook close harmony. Heel leuk allemaal. In elke periode zat je in twee bands. Met de ene band speelde je covers in een bepaald genre, met de andere band moest je zelf nummers schrijven. Je werd steeds met andere mensen ingedeeld. Zo leerde je schrijven en samenwerken on the spot. De laatste twee jaar volgde je keuzevakken om je te specialiseren. Je ging dieper in op vakken als advanced harmony en song writing. Ook kreeg je productievakken, om te leren hoe je songs produceert. In het laatste jaar zette je eigen projecten op om erachter te komen wie jij bent als muzikant en wat jij de wereld in wilt

brengen. Er werd gekeken naar wat jij zelf maakt.

Ik had ook nog vrij saaie vakken -die overigens wél nuttig waren- zoals DOK, De Ondernemende Kunstenaar. Je moest een plan maken over hoe je het werkveld in wilt gaan: ga je lesgeven, liedjes schrijven, in bandjes spelen. Dat vak bereidde je erop voor dat je als muzikant niet een 9 to 5 job hebt, maar verschillende opties moet openhouden en een goede tijds- en financiële planning moet maken, zodat je in ieder geval aan de slag kan”.

Waar heb jij de nadruk op gelegd in je opleiding?

“Ik heb zoveel mogelijk keuzevakken gedaan om me zo breed mogelijk te oriënteren, ik wilde veel zelf doen”.

Je bent in 2016 afgestudeerd. Ga je binnenkort verder met een master?

“Op het moment ben ik veel aan het werk in de muziek en heb ik nog niet zo’n zin om weer te gaan leren. Na mijn middelbare school ben ik meteen gaan studeren en dit jaar wil ik graag zelf uitzoeken wat ik doe. Maar ik denk wel over een master filmmuziek”.

Wat doe je nu voor werk?

“Ik geef drie dagen in de week les, zangles en band coaching. Dat doe ik bij DSOPM (Dutch School of Popular Music), een soort voortraject voor de popafdeling van het conservatorium. Mijn leerlingen zijn tussen de 16 en 24 jaar. Ik help bij audities en het maken van demo’s.

Ik geef ook zangles bij de zangschool Amsterdam, zowel aan kinderen als aan volwassenen.

Daarnaast schrijf ik songs voor een bureau dat opdrachten krijgt van reclamebureaus, ik schrijf songs voor reclames. Daar ben ik net mee begonnen en het is heel leuk om te doen. Je moet allemaal verschillende soundwerelden nabootsen en productief zijn om

binnen een korte periode een deadline te halen.

Verder heb ik twee bands: The Mysterons en Odile. Met The Mysterons hebben we net een album gereleased en zijn we aan het toeren. In deze band ben ik zangeres en schrijf ik met de andere bandleden de songs. Het is een project van ons alle vijf. Bij Odile ben ik het die de kar trekt, het is echt mijn project. Ik ben gitarist en schrijf alle songs. Met Odile heb ik vorig jaar een album gereleased. Daar is het nu even rustig mee, maar ik ga weer nieuw materiaal schrijven om met Odile te releasen.

Tenslotte maak ik half voor het werk, half voor de lol artwork voor beginnende artiesten. Zo heb ik net voor een singeltje van Roufaida Aboutaleb (ook een oud-Erasmiaan) een albumcovertje gemaakt”.

Kunnen we je dit jaar nog op een festivalpodium vinden?

“Ja, we hebben nog niet heel veel staan, dat moet nog komen. We zijn wel van plan op te treden op festivals, met ons nieuwe album. We hebben een clubtoertje gedaan door Nederland en hopen dat we dat een beetje door kunnen trekken”.

Kan de RGB jullie vragen voor een schoolfeest?

“Dat lijkt mij heel leuk, maar ik denk niet dat de leerlingen het heel leuk gaan vinden. The Mysterons maken psychedelische muziek met veel aparte invloeden. Op een feest heb je meer dansmuziek nodig, zoals house. In onze muziek vind je invloeden van minimal music, maar ook invloeden uit Bollywood, Indiase en Aziatische muziek. Het is een beetje experimenteel en psychedelisch, Captain Beefheart-achtig”.

Het nieuwste album ‘Meandering’ van The Mysterons is te vinden op Spotify, iTunes en in platenwinkels. Op de cover een ontwerp van Josephine.

Agrippa en Augustus: een vruchtbare vriendschap

Door Varius zal Uw triomf beschreven worden in een bevlogen Maeonisch heldenlied, en elke zege die Uw dappere soldaten behaalden met hun paarden of de vloot.

Maar ik, Agrippa, kan die daden niet bezingen en evenmin Achilles' starre wrok...

Horatius, Oden I.6

door **JAN VAN SLOTEN**

sinds 10 jaar docent klassieke talen op het Erasmiaans

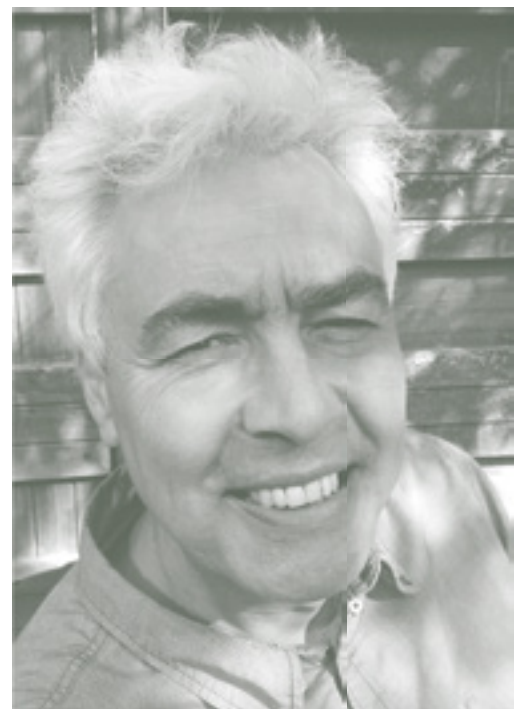
Wie de stamboom van het Julisch-Claudische huis bekijkt raakt al gauw het spoor bijster. De enige plek die helder (bovenaan) is weergegeven is die van degene die (officieel) géén nageslacht heeft verwekt, maar wel de feitelijke stamvader van deze dynastie is, namelijk Gaius Julius Caesar. Uiteraard is een centrale rol toebedeeld aan Augustus, de adoptief zoon van Caesar. Hij is de oorzaak van de vertroebeling van deze stamboom door het smeden van allerlei familiebanden, door tal van huwelijken te arrangeren en zo wat iedereen te adopteren in wie hij een geschikte opvolger zag¹.

In het regelen van die opvolging heeft Augustus uiteindelijk geen gelukkige hand gehad. De dynastie die hij, in weerwil van het feitelijk voortbestaan van de Romeinse republiek², vestigt heeft slechts vier generaties bestaan en eindigt ermee dat de in ieder geval in later tijd verguisde Nero in een armoedig achteraf steegje, nota bene met de hulp van een slaaf, zelfmoord moest plegen. Dan laten we de vermelding van de ongelukkige regeringstijd van adoptiefzoon Tiberius en kleinzoon Caligula nog achterwege.

De enige opvolger van Augustus die in zijn beleid redelijk succesvol mag worden genoemd was, ongewild, Claudius³. Maar die liet zich helaas ringeloren én vergiftigen door zijn echtgenote Agrippina de jongere, met als door haar gewenst gevolg dat haar zoon Nero, achterachterkleinzoon van Augustus, op

17-jarige leeftijd de troon mag bestijgen. Hetgeen, zoals al aangegeven, uiteindelijk het einde van de Julisch-Claudische dynastie betekende. Te midden van de vele verwanten die Augustus tijdens zijn als opvolger aanwees kan de naam van Agrippa, de grootvader van Agrippina de jongere en dus de overgrootvader van Nero, niet onvermeld blijven.

Toen Rome als zetel van Augustus de hoofdstad van de toen bekende wereld was geworden, werd het door diezelfde Augustus nodig gevonden deze stad te verfraaien, al was het alleen maar om de gevolgen van de burgeroorlog, uitgebroken na de moord op Caesar op de Idus van maart 44 vChr., te doen vergeten. Suetonius schrijft in zijn beschrijving

van het leven van Augustus: “Omdat Rome niet de schoonheid bezat die paste bij de luister van zijn wereldmacht, en bovendien te lijden had van overstromingen en branden, heeft hij (Augustus) het zo verfraaid, dat hij zich er met recht op kon beroemen dat hij een stad van baksteen had aangetroffen en een stad van marmer naliet”.

Even later zegt Suetonius dat Augustus “ook andere leidende figuren aanspoorde om, een ieder naar zijn vermogen, Rome’s luister te verhogen, hetzij met nieuwe bouwwerken, hetzij door bestaande gebouwen te herstellen of te verfraaien”⁴. Onder de namen die hij dan noemt neemt die van Marcus Vipsanius Agrippa de ereplaats in.

We kennen deze Agrippa ook van het opschrift van één van de bekendste gebouwen van Rome, namelijk het Pantheon.

Oorspronkelijk gebouwd door Agrippa, is het Pantheon, een tempel voor alle goden, door Hadrianus herbouwd tussen 118 en 128 vChr. Als eerbetoon vermeldt de gevel nog steeds de naam van Marcus Agrippa, de zoon van Lucius Agrippa, drie keer consul.

En zo hebben we kennis gemaakt met één van de vruchtbaarste vriendschappen die Rome heeft gekend, namelijk die tussen Augustus, de princeps, alleenheerser, én Agrippa, zijn trouwe secondant, generaal, plaatsvervanger, schoonzoon, én daarmee dus een ‘mede-stichter’ van de dynastie, en aangevozen opvolger, maar bovenal: vriend.

Agrippa was van kinds af aan één van Augustus’ beste vrienden. Geboren in 62 of 63 v Chr. (dus omstreeks dezelfde tijd als Gaius Octavius, de latere Augustus, die in 65 het levenslicht zag) in een familie die rijk genoeg was om tot de ridderstand te horen, én om deze jongen dezelfde opleiding in Rome te laten volgen als de achterneef van Caesar. Als deze beide jongelieden door Caesar op expeditie naar Apollonia zijn gestuurd en daar een astroloog raadplegen wordt aan hen samen een schitterende toekomst voorspeld.

“Tijdens zijn verblijf te Apollonia was hij (Augustus), vergezeld door Agrippa, naar het hooggelegen observatorium van de astroloog Theogenes geklommen. Toen Agrippa, die de astroloog het eerst raadpleegde, een grote, ja welhaast onvoorstelbare toekomst werd voorspeld, bewaarde Augustus zelf hardnekkig het stilzwijgen over het tijdstip van zijn geboorte en weigerde hij dat te noemen uit vrees voor de schande, als zou blijken dat hij Agrippa’s mindere was. Maar toen hij het toch na veel aansporingen onwillig en aarzelend verteld had, sprong Theogenes op en viel hem aan zijn voeten”⁵.

De twee trekken in de jaren na de moord op Caesar samen op, Augustus als de aangenomen zoon van Caesar, Agrippa als zijn trouwste medestander. Agrippa betoont zich een zeer verdienstelijke legerleider, zowel te land als ter zee. Hij wordt in 37 vChr., slechts 26 jaar oud, al tot consul benoemd, hoewel hij niet de gebruikelijke eerdere ambten had bekleed⁶ en niet behoorde tot de senatoriale stand. Hij is het genie geweest achter Augustus’ beslissende overwinning op Antonius en Cleopatra in 31 vChr. bij Actium.⁷

Een Romeinse munt in 20-10 vChr. geslagen in Nîmes (Colonia Nemasus) met aandenken aan de overwinning van Agrippa op één van de zonen van Pompeius: de naar links kijkende Agrippa is bekroond met de corona rostrata, een kroon voorzien van scheepssnebben (rostra). Augustus kijkt naar rechts. Divi F: Divi Filius, zoon van de goddelijke (Caesar) slaat natuurlijk op Augustus. De krokodil is aan een palmboom vastgeketend: symbool van een verslagen Egypte.

Als beloning voor zijn inzet trouwde Agrippa met de nicht van Augustus, Claudia Marcella. Later, in 24 vChr., krijgt Agrippa van Augustus de zegelring, teken van heerschappij, als deze laatste ernstig ziek is. In 21 vChr. huwt Agrippa dan, op aandringen van Au-

gustus, Augustus’ dochter Julia, nadat hij zich van Marcella heeft moeten laten scheiden en wordt hij aangewezen als zijn opvolger. Hun zonen, Gaius en Lucius, worden door Augustus als erfgenamen geadopteerd. Agrippina de oudere, moeder dus van Agrippina de jongere, wordt als vierde kind in dit huwelijk geboren. Zoals gezegd drukte Agrippa door menig bouwwerk zijn stempel op de stad Rome, zoals het Pantheon, voor welks ingang hij beelden van zichzelf en Augustus plaatste: partners in de schepping van een nieuw Rome. Na zijn onverwachte dood in 12vChr. plaatste Augustus in zijn zojuist gereed gekomen mausoleum de urn met as van zijn vriend.

Aan Agrippa heeft Augustus dus heel veel te danken. Augustus heeft Agrippa ook beloofd door hem tot familielid en schoonzoon te maken en tot erfg-

naam te benoemen. Door de vriendschap tussen deze twee mannen kon het Romeinse Imperium gestaag uitgroeien tot het Rijk dat daarna alleen in incidentele gevallen werd vergroot⁸, waarin bovendien, nog tijdens hun leven, één van de belangrijkste culturele bloeiperiodes uit de gehele Romeinse geschiedenis heeft plaatsgevonden. Zonder deze vriendschap zouden wij, bijvoorbeeld, van Horatius niet gehoord hebben.

- 1 Op internet zijn makkelijk stambomen te vinden. Je kunt je afvragen of de leden zelf van deze dynastie steeds het juiste overzicht van de onderlinge familierelaties hadden.
- 2 In naam was er nog steeds sprake van een republiek met een leidende rol van de senaat, in feite had princeps Augustus (de eerste) de touwtjes stevig in handen.
- 3 Claudius werd, bij gebrek aan beter én zijns ondanks,

- door de pretoriaanse garde, tot keizer bevorderd. Claudius is, na Augustus, de enige keizer uit de Julisch-Claudische dynastie die door de senaat vergoddelijkt werd.
- 4 Suetonius Keizers van Rome (Augustus), 28 en 29, in een vertaling van D. den Hengst.
 - 5 Suetonius, 94.
 - 6 Voor het bekleden van het ambt van consul gold een minimumleeftijd van 43 jaar.
 - 7 Van een eigenlijke overwinning is geen sprake: Cleopatra en daarna Antonius kozen het hazenpad terug naar Egypte. Het was hier Agrippa’s strategisch inzicht én organisatie-talent die voor Augustus’ overwinning zorgden.
 - 8 Claudius verovert Brittannië, Traianus Dacia. Deze laatste verovert weliswaar ook Parthië maar dit wordt al vrij snel weer opgegeven door zijn opvolger Hadrianus.

SIEMENS

Digitalisering maakt steden slim

Een intelligente infrastructuur zorgt voor schone, leefbare en concurrerende steden

Digitalisering verandert de manier waarop steden functioneren. Het stelt ze in staat slim te reageren op bevolkingsgroei, vervuiling, verkeersopstoppen en stroomonderbrekingen.

Siemens kan bij deze uitdagingen uw partner zijn door met gedigitaliseerde automatisering een bijdrage te leveren aan een duurzame, betrouwbare en betaalbare energievoorziening, slimme mobiliteit en efficiënte gebouwen. Deze intelligente infrastructuur zorgt ervoor dat uw stad schoon, leefbaar en concurrerend blijft.

[siemens.com/intelligent-infrastructure](https://www.siemens.com/intelligent-infrastructure)

*Luxemburgtocht oktober 1978, van links naar
rechts Carolien, Annette, Titia, Marianne*

*Op de 50e verjaardag van Titia in 2013, van links
naar rechts Carolien, Marianne, Titia, Annette*

Een bijzondere vriendschap

Erasmianaae voor het leven

Vanaf de eerste zaten ze bij elkaar in de klas op het Erasmiaans: Titia Vuyk, Marianne Brezet, Annette ter Kuile en Carolien Frenkel. Een hechte vriendschap ontstond. Nog altijd zien ze elkaar minstens eenmaal per jaar. Wat weten ze nog over hun schoolperiode en wat maakt hun vriendschap bijzonder?

door **LEONTIEN FRENKEL**

Titia en Annette kennen elkaar al vanaf hun geboorte, hun ouders waren bevriend. Ook Marianne en Carolien kennen elkaar al lang. Vanaf hun zesde zaten zij bij elkaar in de klas. De gezamenlijke vriendschap van deze vier dateert van 1975, toen ze op het Erasmiaans bij elkaar in de klas kwamen. Hun hele schoolperiode zaten ze in dezelfde klas. Ruzie met elkaar hebben ze nooit gehad, al waren er wel periodes waarin ze wat minder met elkaar omgingen. Na het eindexamen ging ieder zijns weegs. Eind jaren negentig nam Titia het initiatief om weer eens met z'n vieren af te spreken. Niemand bleek veranderd. De vriendinnen hebben eindeloos herinneringen opgehaald. Vanaf die tijd spreken ze minstens één keer per jaar met elkaar af.

Gelukkige periode?

Ze kijken verschillend terug op hun schooltijd. Marianne heeft achteraf gezien veel gehad aan Latijn, er ging een wereld voor haar open. Dankzij de klassieke talen kreeg zij veel mee: de wortels van de democratie, filosofie en wetenschap. Annette ziet dat anders, zij is van mening dat je daarover ook had kunnen leren door er les in te krijgen. Die zes uur Latijn en zes uur Grieks per week had zij graag in Frans en Duits gestopt. Zij had het gevoel dat het vooral de klassieke talen waren die je op school deed, de rest deed je ernaast. Af en toe een beetje wiskunde, een beetje Engels. Zij heeft destijds zelfs overwogen om naar het Montessori Lyceum over te stappen. Carolien heeft het steeds zeer naar haar zin gehad op het Erasmiaans. Titia was naast school vooral intensief met dans bezig.

Docenten

Een aantal leraren heeft een diepe indruk achtergelaten. Meneer Taselaar van aardrijkskunde was zeer geliefd. Na een opmerking van Titia over zijn roken in de klas, probeerde hij dat niet meer te doen of ging hij bij het raam staan. Lerares Nederlands mevrouw Hoekstra was inspirerend. Wat Annette, Titia, Marianne en Carolien bij haar in hun boekjes moesten opschrijven, weten ze nog steeds. Zoals de echte naam van dichteres Vasalis: Leenmans. Mevrouw Hoekstra behandelde vanaf de eerste klas volwassen onderwerpen. Zij droeg regelmatig gedichten voor, zoals 'De idioot in het bad'. Bij meneer Stout (geschiedenis) werden de leerlingen aangezet tot nadenken. Bijvoorbeeld door vragen te stellen als: "Wat moet er gebeuren als er een meerderheid is voor het afschaffen van de democratie?". Natuurlijk waren er ook leraren die minder in de

smaak vielen, soms vlogen zelfs schoenen door de klas. Om de gevleugelde uitspraak van mevrouw Van der Meer "What shall we now have?" moeten ze nog steeds hard lachen. In de pauzes trokken de vier vriendinnen veel met elkaar op. Ze gingen regelmatig naar Museum Boymans. De tentoonstelling 'Het Symbolisme in Europa' hebben ze meerdere keren gezien. Ook het Shell-station (op de plek waar nu het NAI staat), ijsalon Capri en de MedFac ("We deden alsof we studenten waren") waren populair. In de hogere klassen gingen ze ook wel eens stiekem onder schooltijd naar Melief Bender.

Romereis

Een van de hoogtepunten van hun schoolcarrière was de Romereis in de zesde klas. Gelukkig mocht Marianne mee, hoewel zij in de vijfde was blijven zitten. Zij vertelt vol enthousiasme over deze reis: "De Romereis was de leukste vakantie ooit! Het was zo bijzonder om alles waar je al die jaren over had gehoord en gelezen in het echt te zien. De mensen die mee waren wisten er heel veel van af. We liepen rond in kleine groepjes waarin eindeloos werd verteld."

De Romereis viel in de herfstvakantie en duurde tien dagen. Dat jaar ging de zesde voor het eerst met het vliegtuig. En dat terwijl Annette zich zo had verheugd op de treinreis, na alle verhalen van haar oudere broers. De schoolleiding had voor het vliegtuig gekozen, omdat er in die periode zoveel berovingen waren in de trein. In de coupés werd een slaapmiddel gespoten waarna rugzakken werden leeg geroofd. De vliegreis verliep niet vlekkeloos. De groep had uren vertraging, leerlingen hadden last van luchtziekte.

Het Forum heeft diepe indruk gemaakt evenals Pompeï. Niet iedereen is daar geweest, Marianne koos ervoor om naar Florence te gaan. Zij vindt het nog altijd jammer dat zij Pompeï niet heeft gezien.

Annette en Titia zijn na hun eindexamen naar Griekenland gegaan om daar de plekken te bezoeken waarover op school werd verteld: Mycene, Epidaurus.

Koinothrex

Alle vier kijken ze met heel veel plezier terug op de reizen die ze met de wandelvereniging Koinothrex hebben gemaakt. Titia en Annette zaten ook in het bestuur van deze vereniging. Toentertijd waren

de wandeltochten heel populair, maar Carolien weet dat, als zij hierover vertelt aan haar kinderen, zij voor de allergrootste nerd wordt uitgemaakt.

De Luxemburgtocht was voor allen een hoogtepunt. "Zo leuk en zo gezellig!". Ook herinneringen aan de Paastocht komen naar boven en hoe leuk de dochters van meneer Bongers het vonden om mee te mogen met die veel oudere kinderen. Naast meneer Bongers was de destijds nog zeer jonge biologielaar Jankees Ouwerkerk een fervent Koinothrex-begeleider.

Feesten

En dan de schoolfeesten, daar werd enorm naar uitgekeken. De feesten werden gehouden in gebouwtjes op het Weena, zoals de Harbour Jazz Club. Alcohol was nog geen issue in die tijd, Titia herinnert zich de cocktails met blue curaçao en jus d'orange. Ook werd veel Baileys gedronken.

Er waren ook feesten bij mensen thuis. Zoals bij Annette in de kelder toen ze in de vierde zaten. Zij weet nog dat haar vader streng controleerde of de jongens geen fles jenever onder hun jas hadden meegenomen. En iedereen herinnert zich dat Carolien als eerste een vriendje had en dat zij hem had meegenomen naar dat klassenfeest bij Annette.

Logeerpartijtjes en fietstochten

Ze hebben vaak bij elkaar gelogeed. Dan werden tot diep in de nacht levensvraagstukken besproken.

Naast de logeerpartijtjes waren er de fietstochten naar de buitenhuisjes van de ouders van Annette en Titia in Brabant. Mobiele telefoons waren er nog niet, de kinderen moesten alles zelf zien op te lossen.

Bijzondere band

De herinneringen aan de periode op het Erasmiaans zijn sterk en worden gekoesterd. Toen de vader van Annette ziek was, is Titia bij hem op bezoek gegaan. Daarop zijn de vier vriendinnen bij de andere ouders langsgedaan. Dat was heel bijzonder. Titia en Marianne hebben ook nog samen een sentimental journey door Rotterdam gefietst.

"De herinneringen aan mijn tienerjaren zijn heel sterk. Het is een periode die een diepe indruk heeft gemaakt", vertelt Marianne.

Wat maakt hun vriendschap nu zo bijzonder? Carolien: "Onze vriendschap is zo bijzonder, omdat het om de band met onze jeugd gaat. Het vormt een soort complete verbinding naar vroeger. Wij kennen elkaars ouders, zijn vroeger allemaal bij elkaar thuis geweest, enzovoort. Dat heb je met vrienden van later nooit meer!".

Vriendschappen anno 2017 sterker en intiemmer

Ward Peeters en Marijn den Hartog (6B)

Daniëlle Bom (6G)

Vriendschap is een belangrijke factor in het leven. Jong en oud kan zich hierin vinden, maar vriendschap evolueert met de jaren. Wat is tegenwoordig kenmerkend voor een vriendschap? En welke rol spelen de sociale media hierin? Zijn we tegenwoordig closer dan vroeger of juist niet? Stuk voor stuk interessante vragen, waar geen eenduidig antwoord op te geven valt. Het is echter de moeite waard toch naar moderne vriendschappen te kijken met die vragen in ons achterhoofd.

door **DANIËLLE BOM**

leerling klas 6G en nicht van de hoofdredacteur

Zo zijn er maar weinig kenmerken toe te schrijven aan alle vriendschappen onder jongeren. Natuurlijk spelen sociale media een belangrijke rol in veel vriendschappen. Vaak zijn er binnen een school groepen gebaseerd op leeftijd en populariteit waarbinnen vriendschappen ontstaan. Er zijn grote verschillen tussen vriendschappen binnen die groepen. Er zijn bijvoorbeeld steeds meer groepen waarbinnen je jezelf moet bewijzen om erbij te horen, door bijvoorbeeld roken en drinken. Tegelijkertijd zijn er ook groepen waarin absoluut niet wordt gerookt of gedronken, omdat het ongezond is en dit eerder dom wordt gevonden dan stoer.

Wat bij erg veel vriendschappen terug te vinden is, is de invloed van sociale media. Jongeren besteden zeer veel tijd aan sociale media, waarmee zij ook hun vriendschappen onderhouden. Vaak zien volwassenen dit als onpersoonlijk, maar anderen zijn het hier niet mee eens.

Bart Vriends, student Media-Entertainment aan de Universiteit van Amsterdam, schreef zijn Bachelorthese over het onderwerp "Sociale Media en de kwaliteit van vriendschappen".

'Het wegvallen van visuele en auditieve signalen bij online communicatie leidt tot meer zelfonthulling. Dit verhoogt de intimiteit en daarmee de kwaliteit van vriendschappen,' beweert hij in zijn artikel.

Ook is Vriends van mening dat online vriendschappen niet per se in de plaats van offline vriendschappen komen, of deze ondermijnen. 'In de beginfase van sociale media was het online sociale netwerk nog klein, waardoor dit ten koste ging van de tijd die besteed werd aan offline vriendschappen. In de laatste jaren is die scheiding verdwenen en zijn de online contacten vaak dezelfde als de offline contacten. Internet stimuleert daardoor juist de communicatie met bestaande vrienden.'

Ondanks het feit dat jongeren elkaar wellicht minder direct spreken, zijn ze dus toch een stuk closer geworden met hun vrienden.

Tegelijkertijd zorgen sociale media ervoor dat er meer vriendschappen onderhouden kunnen worden. Niet alleen de kwaliteit, maar ook de kwantiteit van onze vriendschappen lijkt te stijgen. Het is

natuurlijk prettig om een grote schare vrienden te hebben, maar dit brengt ook risico's met zich mee. Doordat we onszelf opener opstellen tegenover meer vrienden, zijn we kwetsbaarder voor wat tegenwoordig fake friends genoemd worden, vrienden die je aanvankelijk van alles lijkt te kunnen vertellen, maar die deze informatie later tegen je gebruiken voor hun eigen gewin.

De nadelen van sociale media wegen voor jongeren echter niet op tegen de voordelen. Vriendschappen zijn intiemmer en houden langer stand, aangezien het via media als WhatsApp en Facebook gemakkelijk is om contact te houden, zelfs als je elkaar niet vaak meer ziet. Daarbij leren de gebruikers van incidenten met fake friends, ze realiseren zich dat het goed is om op te passen met wat je aan wie vertelt. Ze gaan hierdoor ook verantwoordelijker om met sociale media.

Zijn we tegenwoordig closer met onze vrienden dan vroeger of juist niet? Ondanks de vele soorten vriendschappen is het antwoord in de meeste gevallen ja. De sociale media bevorderen de communicatie tussen jongeren en hun vrienden. Dit is natuurlijk niet altijd het geval. Het is onpersoonlijker communiceren dan wanneer je direct met iemand praat, maar over het algemeen wordt ons contact toch beter door sociale media.

Kortom, ondanks de verschillen tussen de vriendschappen maken sociale media bijna alle vriendschappen sterker en intiemmer.

Ruim 130 jaar Erasmiaans met pensioen

Op 6 juli gingen de docenten Barbara Berghout, Jankees Ouwerkerk, Andreas Crebolder en Frits Renes met pensioen. Met Barbara en Jankees ben ik in 1977 als leraar begonnen. De school groeide sterk en er waren nieuwe leraren nodig. Ik werd gebeld door Leen Bongers die vroeg of ik 10 uur kon lesgeven. Ik vond het prima, had mijn kandidaats geschiedenis gehaald en vond lesgeven een leuke afwisseling. Barbara kwam nieuw élan stoppen in het gymnastiekonderwijs en Jankees bleek een heel aparte vogel. In de lerarenkamer zat het docentencorps een beetje opgesplitst: de jonge leraren vooraan en de ervaren rotten meer achterin. Als oud-leerling en zoon van de oude Taselaar pendelde ik een beetje heen en weer.

door **KLAAS TASELAAR**

Ik herinner mij eerlijk gezegd niets van meisjesgym behalve dat in mijn alfaklas alleen maar meisjes zaten die er een gruwelijke hekel aan hadden en mij haatten vanwege mijn voorliefde voor sport. Daar heeft Barbara echt verandering in gebracht. Meisjesgymnastiek is populair geworden en dat is voor een belangrijk deel haar verdienste geweest. Zij was een perfecte organisator die altijd met haar tijd is meegegaan. De watersportkampen behoorden tot de jaarlijkse hoogtepunten. Daarnaast speelde zij een bijzondere rol als faalangstbegeleider. De grote waardering voor haar werk blijkt wel uit het feit dat 'haar' zaal voortaan de Berg-houtzaal heet.

Van types als Jankees heb je er niet zo veel. Wat heeft hij in 40 jaar eigenlijk niet gedaan? En zouden er leerlingen zijn die hem niet aardig en inspirerend hebben gevonden? Nee, hij was een multitalent met een ongekennde energie en oprechte belangstelling voor leerlingen. Dat voelden zij en daardoor konden er heel mooie dingen ontstaan. Dat blijkt ook wel uit de enorme waardering voor hem van oud-leerlingen als Ramsey Nasr en Ernest van der Kwast. Hij was een begenadigde biologieleeraar en representeerde bij uitstek de Erasmiaanse geest op het gebied van de cultuur. Toneel, muziek, zang, alles was bij hem in goede handen. Bovendien was Jankees een groot redenaar, die buitengewoon geestig urenlang aan het woord was bij de diploma-uitreikingen. En de bouwmeester van de nieuwbouw. Tussendoor gaf hij ook nog leiding aan de school en heeft hij die vreselijke periode van zuur onderling gezeur moeten doormaken. Zelfs daarin bleef hij overeind.

Ook de oud-leerlingen droeg hij een warm hart toe. Zie zijn bijdrage aan deze TB. Hij zei meteen 'ja'. Altijd positief en ondersteunend. En een goede voetballer. Wij speelden al tegen elkaar in onze studententijd. Hij was een talentvolle, snelle en technische combinatiespeler. Met die eigenschappen is hij een eind gekomen.

De andere afscheidnemers waren de bioloog Andreas Crebolder en de neerlandicus Frits Renes. Voor mij als erg oude oud-leerling onbekende grootheden, maar ook zij waren bijzondere leraren, zo bleek.

Andreas bleek een Bourgondische Limburger die niet alleen alles van planten en dieren weet, maar ook een begenadigd onderwijskundige is. Bovendien bijzonder humoristisch, nooit een dag ziek en een enorme smulpaap. Ik sprak leerlingen die uit de grond van hun hart zeiden dat hij een heel, heel goede leraar was. Ze waren unaniem vol lof over hem. Je vraagt je altijd af waarom dit soort unieke docenten er vroegtijdig mee ophoudt. Zijn antwoord: hij wil nog een tijdje andere dingen doen die hij ook leuk vindt. Zo is hij een uitstekende golfer en kan hij goed tuinieren en koken. Het is jammer voor de leerlingen, maar ik snap hem wel. Moeten misschien meer mensen doen op het moment dat je het nog allemaal kunt en er ook de energie voor hebt.

En Frits Renes bleek niet alleen leraar Nederlands, maar ook predikant te zijn. Is theologie er op een gegeven moment bij gaan doen. Hij was de man van de BILDUNG, stelde altijd de inhoud centraal. Bij hem ging het ergens over en die inzet verwachtte hij ook van zijn leerlingen.

Frits is een echte Mulisch-adept. Dat snap ik dan weer minder. Zal nooit vergeten dat ik als leerling Mulisch had uitgenodigd om te spreken op één van de culturele dagen. Nadat hij zijn rode MG op de binnenplaats had geparkeerd, gaf hij aan dat hij de leerlingen van de eerste drie klassen er niet bij wilde hebben. Want die snapt niet wat hij te zeggen had. Uiteindelijk ging hij overstag na grote druk van rector Van der Velde. Overigens snapte niemand iets van zijn onbedaarlijke kletsboek. Erg veel over Cuba (Koeba) en over de Club van Rome. Hij hield er mee op toen een meisje uit de tweede klas hem vroeg waarom hij eigenlijk in die rode sportauto reed, als hij zo bezorgd was over het milieu. Op dat soort vragen van de kleintjes zat hij niet te wachten. Maar goed, het is Frits vergeven. Hij heeft zijn leerlingen enthousiast gemaakt voor 'De ontdekking van de hemel' en dat vind ik knap. Ook tijdens de Romereizen wist hij door zijn enthousiasme en eruditie iedereen bij de les te houden. En dat blijft hij doen, maar nu vanaf die andere kansel. Daar zullen ongetwijfeld nog velen van genieten de komende jaren.

De middag werd afgesloten door Nickel van der Vorm, die aan Jankees de Nickelen Erasmus, de prijs voor de meest bijzondere leerlingen, uitreikte. De meest bijzondere leraar tussen de meest bijzondere leerlingen. Ooit had Jankees de eerste Nickelen Erasmus aan naamgever Nickel van der Vorm geschonken.

Daarna klonk het 'nunc est bibendum' en er waren gelukkig ook nog bitterballen en vlammetjes!

Barbara Berghout

Jankees Ouwerkerk

Andreas Crebolder

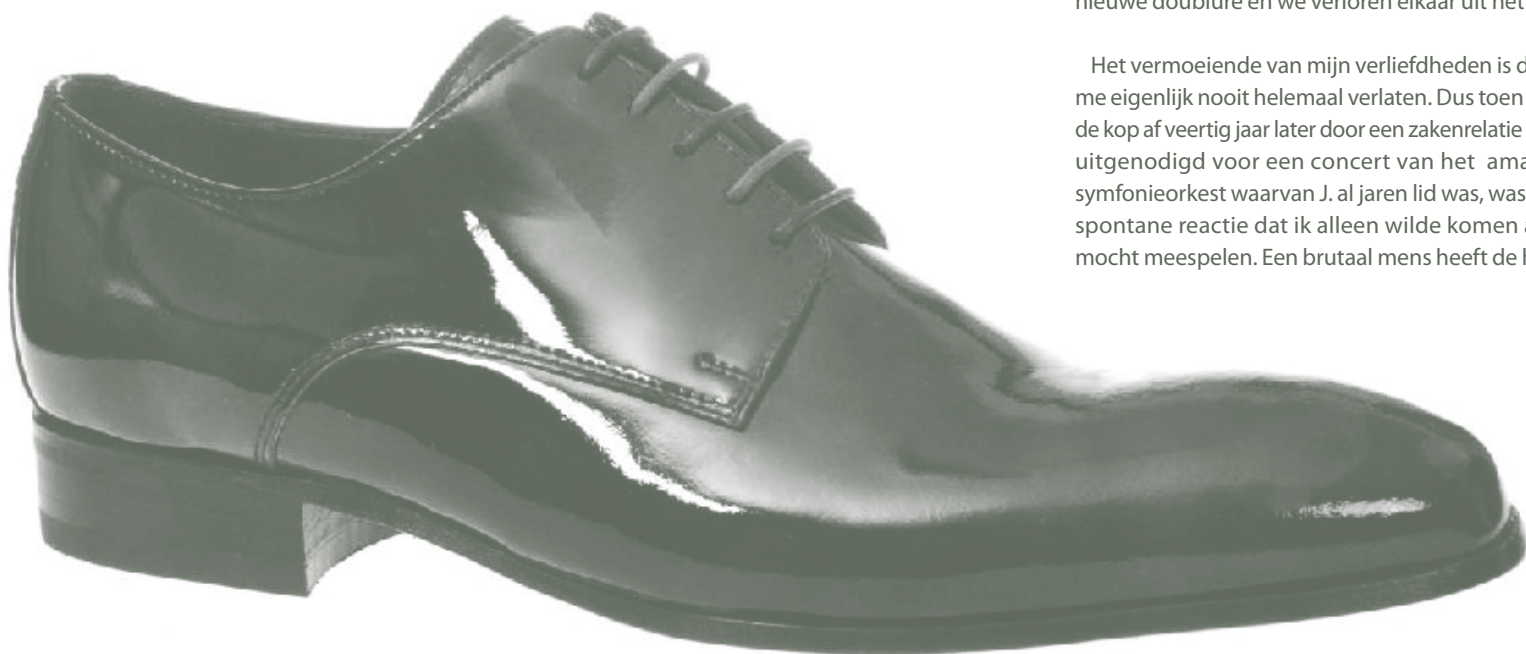

Frits Renes

Verliefd

Verliefdheid. Voor de meesten een tijdelijke bevlieging, voor mij - zeker op de middelbare school - een chronische gesteldheid. Ik kan mij niet herinneren ooit zonder vlinders in mijn buik op weg naar school te zijn geweest, hopen op blijken van wederkerigheid van het brandpunt van mijn belangstelling. Men zou mij een uitslover kunnen noemen, maar “slover” is wellicht een beter woord, want het was meer lijden dan belijden. Ik was er maar druk mee. Vandaar dat ik mijn diploma pas na acht jaar blijmoedig ploeteren in ontvangst heb kunnen nemen.

door **IVAN BAAS**

September 1969 moest ik voor het eerst een schooljaar overdoen, de tweede klas. Mijn tegenzin verdween op slag toen ik nieuwe klasgenoot J. ontwaarde. Bij mijn toenaderingspogingen hielp dat wij beiden een blaasinstrument bespeelden: zij hout, ik koper. Op de eerste klassenavond ging het aan. Het werd bezegeld door een zoen tijdens het slijpen op *I can't let Maggie go* van The Honeybus, met die prachtige hobosolo.

Verliefdheid is het leukst als het blijft bij verlangen, bleek ook nu weer, want communicatief was ik niet bijzonder vaardig. Alleen muzikaal was er verdieping. Zij speelde ook nog eens voortreffelijk piano, dus een gezamenlijk optreden op de M&D-avond lag voor de hand. Zo gingen wij zeer tot genoegen van onze wederzijdse moeders aan de slag met Hindemith's *Sonate voor trompet en piano* – een hondsmoeilijke begeleidingspartij.

Na een jaartje maakte ze het uit. Niet onverwacht, ik had haar al eens plagerig zien tikken op de schouder van klasgenoot N., haar latere echtgenoot. Mijn luddevedu werd gesmoord in de emotie van een nieuwe doublure en we verloren elkaar uit het oog.

Het vermoeiende van mijn verliefdheden is dat ze me eigenlijk nooit helemaal verlaten. Dus toen ik op de kop af veertig jaar later door een zakenrelatie werd uitgenodigd voor een concert van het amateur symfonieorkest waarvan J. al jaren lid was, was mijn spontane reactie dat ik alleen wilde komen als ik mocht meespelen. Een brutaal mens heeft de halve

wereld: kort daarna was ik op weg naar de eerste repetitie, op twee uur treinafstand van mijn woonplaats, mij afvragend waar ik aan was begonnen.

Het weerzien was allerhartelijkst, de repetities verliepen ordentelijk en de uitvoering – onderdeel van meerdere feestelijkheden – was een groot succes. De nazit was al aan het aflopen toen J. haar vaste carpooler vriendelijk voor zijn diensten bedankte. Even later verlieten wij gezamenlijk het muziekgebouw op zoek naar een kroeg waar we de sessie konden voortzetten. Het centrum van de stad was inmiddels uitgestorven maar nog niet schoongeveegd. Wadend door een decimeters dikke laag plastic drinkbepers, beschenen door het oranje licht van de neon straatlantaarns, waanden wij ons de laatste levende zielen in een post-apocalyptische wereld. Woorden schoten wederom tekort, o heilige stilte van de kalverliefde!

Degenen die in het vorenstaande tekenen van psychopathologie herkennen kan ik geruststellen. Enkele weken later was het orkest te gast op een popfestival waar wij de symfonische begeleiding verzorgden van een duet van vader en zoon Clark. Er was normaal intermenselijk contact, we hebben vier decennia bijgekletst. Het liep al tegen twaalfen toen ik mij realiseerde dat ik had toegezegd niet te laat thuis te zullen zijn. In grote haast graaide ik mijn concertkleding bij elkaar en spoedde mij weg van het feestterrein.

De volgende ochtend ontving ik een sms'je van J.: “Heb jij soms iets verloren?”, een dag later gevolgd door een postpakket, met daarin een glimmend zwarte smokingschoen die mij naadloos paste.

Sindsdien weet ik het zeker: ik ben Amor's eigen, genderneutrale sloof.

Nederlands Klassiek Verbond Rotterdam nodigt u uit voor een lezing naar keuze

Het Nederlands Klassiek Verbond (NKV) is een vereniging voor iedereen die geïnteresseerd is in de Grieks-Romeinse Oudheid. Het NKV belicht alle facetten van de Oudheid (Klassieke talen, archeologie, geschiedenis) en organiseert jaarlijks vele lezingen, excursies en leeskringen.

Examenlezing
Grieks over de
Elektra van
Euripides

Lezing over Romeinse
eetgewoonten

Speciaal voor leden van Semper Floreat is het mogelijk om komend seizoen gratis een lezing bij te wonen van de NKV-afdeling Rotterdam op vertoon van deze pagina. Deze lezingen vinden plaats in het Erasmiaans Gymnasium.

Vanaf september 2017 start een nieuwe reeks lezingen. Kijk voor de agenda op:

<http://www.nkv.nl/afdeling/rotterdam>

Liefde voor een leider

Ik sprak Clemens van Herwaarden, leraar geschiedenis en gepromoveerd op het charismatisch leiderschap van Pim Fortuyn (Liefde voor een leider. Charisma en populisme in de politiek, Aspekt 2017) een week na zijn spraakmakende optreden tijdens de Idus. In het kader van het thema 'vox populi' besprak de classicus Jan van Sloten het charisma van Caesar en Clemens dat van Fortuyn. Beiden helden van het volk. Tussen diverse kroketten op grote boterhammen en zijn dagelijkse tocht per elektrische fiets naar Bergambacht door vond Clemens de tijd om vol vuur over het charismatisch leiderschap van Pim te praten.

door KLAAS TASELAAR

"De mensen hielden van Pim. Hij was hun verlosser na twee bloedeloze Paarse kabinetten. Hij sprak over thema's die zij echt belangrijk vonden. Hij nam hen mee naar de tijd, dat 'geluk nog heel gewoon was': de jaren vijftig. Critici spraken daarom van 'spruitjesnationalisme', maar het raakte een gevoelige snaar tijdens een periode waarin het oudere electoraat zich langzaam maar zeker afkeerde van de technocrati-

sche wereld van Paars, de wereld van de ratio en de getallen. Ineens was daar een dandy in een maatpak met een warme boodschap. Hij had een butler en rookte dikke sigaren. Hij koketteerde met zijn decadentie en met zijn homoseksualiteit. Alles wat een ander kwalijk werd genomen, gleed af van de nieuwe Messias omdat zijn missie om de politieke orde te veranderen belangrijker was dan mogelijke onvolkomenheden".

"Fortuyn was een katholieke jongen, die de herinneringen aan een geromantiseerd verleden op gloedvolle wijze levend wist te houden. Hij hield het eenvoudig en overzichtelijk wanneer hij sprak over onderwijzers, die weer moesten onderwijzen, verpleegkundigen, die weer tijd moesten krijgen voor hun patiënten en dienders die orde op straat moesten houden en weer boeven moesten gaan vangen".

"Hij was een geoefende bijna on-Nederlands goede spreker, die al jarenlang professioneel zijn boodschap verkondigde. Hij trad verschillende keren per week op door het hele land en drie keer per week kon hij zijn mening kwijt in zijn columns. Toen hij de politieke arena uiteindelijk betrad, had hij met zijn Elsevier-column al een zekere bekendheid opgebouwd".

"Zijn aanhangers hadden het gevoel dat er eindelijk iemand echt voor hen opkwam. Zij werden niet gehoord, maar Pim verwoordde perfect hun grieven. Hij vertegenwoordigde de vox populi. Voor veel jongeren was hij een politiek idool. Voor een gedeelte van het oudere electoraat een Verlosser. Het katholieke idoom uit zijn jeugd wist hij optimaal te gebruiken en zorgde bij een deel van het electoraat voor een quasi-religieuze dynamiek".

"Er was sprake van totale adoratie. Pim ging de boel veranderen. Dat kon je aan hem wel over-

Beknopt CV Clemens van Herwaarden

Publicist

- * Liefde voor een leider. Charisma en populisme in de politiek, Aspekt, 2017
- * Mannen die het maken, Business Contact, 2010
- * Fortuyn, chaos en charisma, Bert Bakker, 2005

Docent geschiedenis

Erasmiaans Gymnasium 2011-heden

Gepromoveerd op populisme en charismatisch leiderschap

Erasmus Universiteit Rotterdam 2016

Moderator FD Gazellen bijeenkomsten

Redacteur Het Financieel Dagblad

Columnist BNR Nieuwsradio

Eindredacteur Geld en ondernemen BNR Nieuwsradio

Redacteur/presentator OVT-radio

Redacteur/presentator BNN

Verslaggever Het Parool Amsterdam

Onderwijzer 6e en 12e Montessorischool

Inhoudelijk medewerker Regionaal Bureau Onderwijs

Opleidingen

Erasmus Universiteit Rotterdam

- Doctoraat Geschiedenis - 2016

Universiteit van Leiden

- Leraren Opleiding Geschiedenis

Eerstegraads - 2012

Erasmus Universiteit Rotterdam

- Postacademische Opleiding

Journalistiek - 2005

Vrije Universiteit Amsterdam

- drs (MA) Nieuwste Geschiedenis - 2004

Hogeschool Rotterdam en Omstreken

- PABO - Leraar Basisonderwijs - 1999

Vrije Tijd

Lezen, fietsen, gitaar spelen, zingen en zwemmen

laten. Pim was anders, hoorde niet bij de rest. Zijn aanhang hield van hem en daar is charismatisch leiderschap in essentie op gebaseerd. Je leest dat in de brieven die mensen hem vóór zijn dood stuurden en in de rouwuitingen. En dat terwijl zijn politiek actieve periode slechts zeven maanden duurde: van november 2001 tot 6 mei 2002. Die korte revolutionaire periode versterkt natuurlijk de Fortuyn-mythe".

"Je zou kunnen zeggen dat de onvrede die Fortuyn exploiteerde al vanaf 1989 langzaam maar zeker via de media de huiskamers binnendrong. Denk maar aan Barend & Van Dorp. Samen met Jan Mulder overal over zeiken en overal boos over zijn. Daar groeide het ongenoegen. Dat was ook de periode Janmaat. Hij verwoordde hetzelfde, maar hem is nooit charisma toegedicht. Fortuyn kreeg als bijzondere boodschapper van een taboedoorbrekende politieke boodschap wel charisma toegeschreven. De media vonden het heerlijk. Hij liet zich filmen voor het Catshuis en vertelde wat hij allemaal ging veranderen als hij premier was".

"Het rouwproces na zijn dood was indrukwekkend. Zelden zullen zovelen hun medeleven hebben betuigd, zelden zullen zovelen huilend en rouwend een stoet hebben gevormd en een politicus de laatste eer hebben bewezen. Het was alsof hun meest dierbare familielid was overleden".

Idus 2017

Actueler kon het bijna niet: Tweede Kamerverkiezingen op de Idus. Daarom maar een dag doorgeschoven naar 16 maart. Thema was Vox Populi in de hoogtijdagen van het populisme. Charismatisch leiderschap stond centraal. Classicus Jan van Sloten over het charisma van Caesar en de net gepromoveerde historicus en geschiedenisleraar Clemens van Herwaarden over 'Liefde voor een leider'. Waarom hield het volk van Fortuyn? Hoe verhouden de opinies van de leerlingen zich tot de vox populi? Hoe populistisch is de VVD van oud-leerling en Tweede Kamerlid Roald van der Linde eigenlijk? En hoe sterk was de vox populi aanwezig in de zaal? Kortom een inhoudelijk en geëngageerd debat over populisme onder leiding van Rob Honig. Opnieuw bewees de Idus zijn waarde als inhoudelijke ontmoeting van leerlingen, ouders, leraren en algemeen geïnteresseerden. Prachtig ook om te merken hoe krachtig actualiteit en klassieke oudheid met elkaar zijn verbonden. Tot de volgende Idus!

Lid worden?

Lid worden? Dat betekent twee keer per jaar een Tolle belege op de mat met artikelen over het Erasmiaans, in verleden en heden. Semper Floreat organiseert jaarlijks diverse evenementen en elke vijf jaar een reünie.

Het lidmaatschap kost 15 euro per jaar, voor studenten 10 euro (maximaal vijf jaar). Aanmelden voor het lidmaatschap kan via e-mail en via de gewone post. Vermeld in uw e-mail uw volledige naam, adres, uw jaar van eindexamen en uw telefoonnummer. U kunt uw mail sturen naar Leentfaar@erasmiaans.nl

Ondergetekende geeft zich tot wederopzegging op als lid van Semper Floreat:

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Woonplaats: _____

Telefoon: _____ E-mail: _____

Eindexamenjaar: _____

Handtekening: _____

Graag opsturen naar: Semper Floreat, p/a Wytemaweg 25, 3015 CN Rotterdam